

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

**Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ**

του

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΑΡΓΥΡΗ

Επιβλέπων Καθηγητής: Παναγιώτης Ταχυνάκης

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Νοέμβριος 2023

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Παναγιώτη Ταχυνάκη, καθώς με βοήθησε με την καθοδήγησή του, τις συμβουλές του, την εμπειρία του και τις γνώσεις του κατά τη συγγραφή της διπλωματικής μου εργασίας. Επιπρόσθετα, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου που ήταν μαζί και σε αυτό το βήμα της ζωής μου και με στήριξε ηθικά και ψυχικά με ανιδιοτέλεια.

Περίληψη

Η παγκοσμιοποίηση των αγορών, η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων καθώς και η προσπάθεια ανάκαμψης της οικονομίας μετά το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης αποτέλεσαν τα τμήματα ενός σύνθετου και διαρκώς μεταβαλλόμενου κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος. Η απάτη και η διαφθορά αποτελούν τροχοπέδη στην ανάπτυξη των οικονομιών. Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν σε αυξανόμενη πολυπλοκότητα στη δομή των επιχειρήσεων καθώς και στη δυσκολία παρακολούθησης και αποτελεσματικού ελέγχου όλων των λειτουργιών που τις απαρτίζουν. Διαχρονικά έχουν παρατηρηθεί πολλά σκάνδαλα εταιρικής απάτης που προκύπτουν βάσει της διεθνούς βιβλιογραφίας από ανεπαρκή συστήματα εσωτερικού ελέγχου. Το οικονομικό κόστος της απάτης αποτελεί σημαντικό πρόβλημα τόσο για τις επιχειρήσεις, όσο και για την κοινωνία γενικότερα. Βασική προϋπόθεση για την εξάλειψη των παραπάνω φαινομένων είναι η ύπαρξη ενός κατάλληλου συστήματος εσωτερικού ελέγχου και εσωτερικών δικλίδων ασφαλείας. Έχουν αναπτυχθεί κατά τα χρόνια διάφοροι θεσμοί και κανόνες γύρω από το επάγγελμα του εσωτερικού ελεγκτή, ο οποίος είναι υποχρεωμένος να εκτελεί το έργο του με βάση τον Κώδικα Δεοντολογίας που έχει θεσμοθετηθεί και τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου. Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να μελετήσει το σύγχρονο ρόλο του εσωτερικού ελεγκτή στις επιχειρήσεις αλλά και τη συμβολή αυτού στα φαινόμενα της απάτης. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε αφορά τη μελέτη δευτερογενών πηγών για την απάτη και τον εσωτερικό έλεγχο.

Λέξεις – κλειδιά: εταιρική απάτη, εσωτερικός έλεγχος

Abstract

The globalization of markets, the development of international trade, the increase in the competitiveness of businesses as well as the effort to recover the economy after the outbreak of the global financial crisis were the parts of a complex and constantly changing socio-economic environment. Fraud and corruption are a brake on the development of economies.

These developments have led to increasing complexity in the structure of businesses as well as the difficulty of monitoring and effectively controlling all the operations that make them up. Over the years, many corporate fraud scandals have arisen, based on the international literature from inadequate internal control systems.

The financial cost of a fraud is a significant problem both for businesses and for society in general. A basic condition for the elimination of the above phenomena is the existence of an appropriate internal control system and internal safety barriers. Various institutions and rules have developed over the years around the profession of the internal auditor, who is obliged to carry out his work based on the Code of Ethics that has been instituted and the International Standards on Auditing. The aim of this work is to study the modern role of the internal auditor in companies and its contribution to fraud phenomena. The methodology followed concerns the study of secondary sources on fraud and internal control.

Keywords: corporate fraud, internal control

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ	6
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις	7
1.2 Σκοπός της εργασίας.....	8
1.3 Δομή της εργασίας.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΑΠΑΤΗ	15
3.1 Εσωτερικός έλεγχος.....	15
3.2 Ορισμοί εσωτερικού ελέγχου	15
3.3 COSO Πλαίσιο εσωτερικού ελέγχου.....	16
3.4 Αναγκαιότητα εσωτερικού ελέγχου	19
3.5 Σκοποί συστήματος εσωτερικού ελέγχου	20
3.6 Είδη εσωτερικού ελέγχου	21
3.7 Μεθοδολογία Εσωτερικού ελέγχου	23
3.8 Αξιολόγηση ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου.....	29
3.9 Πρότυπα επαγγελματικής εφαρμογής εσωτερικού ελέγχου	30
Ανεξαρτησία.....	31
Έκταση εργασίας εσωτερικών ελέγχων	32
Επαγγελματική επάρκεια	33
Εκτέλεση της εργασίας ελέγχου	35
Διοίκηση του τμήματος εσωτερικού ελέγχου	36
3.10 Απάτη.....	38
3.11 Το τρίγωνο της απάτης.....	39
Πίεση.....	39
Ευκαιρίες.....	39
Εκλογίκευση	40
3.12 Η θεωρία του διαμαντιού της λογιστικής απάτης	41
3.13 Οι κατηγορίες της απάτης και τα χαρακτηριστικά τους.....	41
3.14 Πρόληψη και ανίχνευση της απάτης	42
3.15 Περίπτωση Satyam Computer Services Limited.....	44

3.16 Η ανάπτυξη της εταιρίας στο πέρασμα των χρόνων	45
3.17 Η αποκάλυψη του σκανδάλου και ο τρόπος πραγματοποίησης της απάτης	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ	50
4.1 Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου στην αντιμετώπιση της απάτης	50
Εισαγωγή.....	50
Η σημασία ύπαρξης ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου	52
4.2 Ένωση Πιστοποιημένων Ελεγκτών κατά της Απάτης (ACFE).....	53
4.3 Κατηγορίες επαγγελματικής απάτης.....	54
4.4 Διάρκεια περιπτώσεων απάτης	55
4.5 Συστήματα ελέγχου αποτροπής της απάτης	56
4.6 Περιορισμός της απώλειας λόγω της ύπαρξης συστημάτων ελέγχου.	57
4.7 Τρόποι ανίχνευσης της επαγγελματικής απάτης	59
4.8 Τύπος οργανισμού	61
4.9 Σε ποιον γίνεται αρχικά η αναφορά της απάτης.....	62
4.10 Αδυναμίες εσωτερικού ελέγχου που συνέβαλαν στην απάτη.....	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	66
Βιβλιογραφία.....	68

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΙΚΟΝΑ 1- ΠΗΓΗ: C.O.S.O 2013	18
ΕΙΚΟΝΑ 2- FRAUD TRIANGLE THEORY, HERMANSON 2004	41

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

ΓΡΑΦΗΜΑ 1: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022	55
ΓΡΑΦΗΜΑ 2: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΧΡΟΝΟΥ ΔΙΑΠΡΑΞΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022	56
ΓΡΑΦΗΜΑ 3: ΟΙ ΠΙΟ ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022.....	57
ΓΡΑΦΗΜΑ 4: : Η ΑΠΟΡΤΟΠΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022	58
ΓΡΑΦΗΜΑ 5: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΑΠΑΤΗΣ ΜΕ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022	59
ΓΡΑΦΗΜΑ 6: ΤΡΟΠΟΙ ΑΡΧΙΚΗΣ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022	60
ΓΡΑΦΗΜΑ 7: ΠΟΙΟΣ ΑΝΑΦΕΡΕΙ ΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022.....	61
ΓΡΑΦΗΜΑ 8: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΝΤΟΤΗΤΩΝ ΟΠΟΥ ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022.....	62
ΓΡΑΦΗΜΑ 9: ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022.....	63
ΓΡΑΦΗΜΑ 10: ΣΕ ΠΟΙΟΝ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022.....	64
ΓΡΑΦΗΜΑ 11: ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ ΔΙΑΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022	65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Τα τελευταία χρόνια οι εξελίξεις στον τομέα των επιχειρήσεων και της τεχνολογίας είναι ραγδαίες και πραγματοποιούνται με ταχύτατους ρυθμούς. Για το λόγο αυτό, είναι επιτακτική η ανάγκη προσαρμογής των επιχειρήσεων στα νέα δεδομένα. Προκειμένου οι επιχειρήσεις να αναπτυχθούν και να επεκτείνουν τις δραστηριότητες τους σε διεθνές επίπεδο, καλούνται να εφαρμόσουν ένα πλαίσιο κανόνων και αρχών που είναι αποδεκτό από τις νομοθεσίες των χωρών που επεκτείνονται. Αυτό συμβαίνει όχι μόνο για τη συμμόρφωση προς τη νομοθεσία της εκάστοτε χώρας αλλά κυρίως για την εικόνα της επιχειρήσεις προς τους επενδυτές και τα ενδιαφερόμενα μέρη σχετικά με θέματα διαφάνειας και αξιοπιστίας, τα οποία επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη φήμη και την πορεία της επιχείρησης.

Τροχοπέδη στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων καθώς και η μεγαλύτερη πρόκληση που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι επιχειρήσεις είναι τα φαινόμενα απάτης. Η εταιρική απάτη αποτελούσε διαχρονικά το μεγαλύτερο πρόβλημα των επιχειρήσεων και των κρατών. Το φαινόμενο αυτό επηρεάζει όλες τις επιχειρήσεις ανεξάρτητα από το μέγεθος τους καθώς και όλα τα κράτη αναπτυγμένα και μη. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά τέτοια φαινόμενα και να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα και η απρόσκοπτη λειτουργία των επιχειρήσεων, απαιτείται η εφαρμογή μέτρων κατά της απάτης.

Οι παραπάνω λόγοι ανέδειξαν τη σημασία του εσωτερικού ελέγχου ως ένα αναπόσπαστο τμήμα των επιχειρήσεων. Ο εσωτερικός έλεγχος λειτουργεί καταλυτικά καθώς συμβάλει στην αξιολόγηση, στην καταγραφή των εσωτερικών διαδικασιών, εντοπίζει αδυναμίες, παρέχει συμβουλές και οδηγεί στον εντοπισμό της απάτης αλλά και στην εφαρμογή διαδικασιών αποφυγής. Η εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου συμβάλλει στην διασφάλιση των συμφερόντων των μετόχων της εταιρίας καθώς και στην επίτευξη των στόχων της επιχείρησης.

1.2 Σκοπός της εργασίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του θέματος της εταιρικής απάτης καθώς και η συμβολή των διαδικασιών του εσωτερικού ελέγχου που στοχεύουν στον περιορισμό αυτού του φαινομένου. Μέσω της ανασκόπησης της διεθνούς αλλά και της εγχώριας βιβλιογραφίας αναδεικνύεται ο ρόλος των εσωτερικών ελεγκτών καθώς και η σημαντικότητα ύπαρξης τους με στόχο τη διαφάνεια και την αξιοπιστία στον τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων. Επίσης, μέσω της παρουσίασης ενός σημαντικού οικονομικού σκανδάλου που συγκλόνησε την παγκόσμια οικονομία επιχειρείται να παρουσιαστούν οι ευθύνες που είχαν οι εσωτερικοί ελεγκτές και η ανώτερη διοίκηση της εταιρίας στην πραγματοποίηση της απάτης. Παράλληλα, επιχειρείται να αναλυθεί η σημασία της ύπαρξης ενός αποτελεσματικού και ανεξάρτητου τμήματος εσωτερικού ελέγχου με στόχο την πρόληψη και την αντιμετώπιση των φαινομένων απάτης. Ο εσωτερικός έλεγχος είναι ένα αναπόσπαστο τμήμα της επιχείρησης που της προσθέτει αξία και βελτιώνει τις δραστηριότητες της μέσω του ελέγχου της αποδοτικότητας και της ορθής λειτουργίας του συστήματος εσωτερικών δικλίδων ασφαλείας που έχουν καθοριστεί στα επιμέρους τμήματα της επιχείρησης. Η εργασία αυτή μπορεί να βοηθήσει τον αναγνώστη να αποκτήσει μια ολοκληρωμένη άποψη σχετικά με το θέμα και να αποτελέσει τη βάση για την εκπόνηση μελλοντικών μελετών.

1.3 Δομή της εργασίας

Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται κάποιες εισαγωγικές παρατηρήσεις επί του θέματος που θα αναλυθεί καθώς και ο σκοπός και η χρησιμότητα της παρούσας εργασίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρατίθεται η βιβλιογραφική επισκόπηση, μέσα από πλήθος βιβλιογραφικών πηγών, ξένων και Ελλήνων συγγραφέων, η οποία σχετίζεται με το θέμα της εργασίας. Αναλυτικότερα γίνεται αναφορά στον εσωτερικό έλεγχο και πως συμβάλλει στον περιορισμό και την αντιμετώπιση του φαινομένου της οικονομικής απάτης.

Στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται μια εκτενής αναφορά στον εσωτερικό έλεγχο όπου παρουσιάζονται οι βασικότεροι ορισμοί που παρατίθενται στην ελληνική αλλά και ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Αναφέρεται η αναγκαιότητα και οι σκοποί της ύπαρξης ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου καθώς και το COSO πλαίσιο εσωτερικού ελέγχου. Παρατίθενται τα είδη του εσωτερικού ελέγχου καθώς και η μεθοδολογία εφαρμογής του. Ακόμα, αναφέρονται οι τρόποι αξιολόγησης όπως και τα

πρότυπα επαγγελματικής εφαρμογής ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου. Επιπλέον, αναλύεται η έννοια της απάτης μέσω της παρουσίασης των διάφορων ορισμών που παρουσιάζονται στη βιβλιογραφία. Παρουσιάζεται η έννοια του τριγώνου της απάτης καθώς και η θεωρία του διαμαντιού της λογιστικής απάτης., Αναλύονται οι κατηγορίες της απάτης και τα χαρακτηριστικά τους όπως και οι τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης της. Τέλος εξετάζεται η μελέτη μιας σημαντικής περίπτωσης απάτης, της ινδικής εταιρίας Satyam.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, αναλύεται ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου στην αντιμετώπιση της απάτης καθώς και η σημασία ύπαρξης ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου. Τέλος αναλύεται η δημοσίευση της έκθεσης προς τα έθνη για τις απάτες από Ένωση Πιστοποιημένων Ελεγκτών κατά της Απάτης (ACFE).

Στο πέμπτο κεφάλαιο, αναλύονται τα συμπεράσματα με βάση την βιβλιογραφική έρευνα και την ανάλυση που έγινε στο κύριο μέρος της εργασίας, επισημαίνονται οι περιορισμοί και παρατίθενται προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η επισκόπηση της βιβλιογραφίας που παρουσιάζεται παρακάτω έχει ως στόχο να αναλύσει το φαινόμενο της εταιρικής απάτης και τη συμβολή του εσωτερικού ελέγχου στην αντιμετώπιση του. Με τη χρήση της βιβλιογραφίας που εξετάστηκε στο παρόν κεφάλαιο αλλά και κατά κύριο λόγο στα επόμενα κεφάλαια, τονίζεται η σημασία του εσωτερικού ελέγχου στην ανίχνευση και καταπολέμηση των φαινομένων αυτών.

Η οικονομική απάτη αποτελεί διαχρονικά μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι επιχειρήσεις σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο και απαιτητικό περιβάλλον. Με βάση την έρευνα που πραγματοποίησε η PwC (2014) για το παγκόσμιο οικονομικό έγκλημα που βασίστηκε σε 5.000 απαντήσεις, εξήχθησαν τα παρακάτω συμπεράσματα:

- Το 35% των ερωτηθέντων απάντησαν θετικά στην ερώτηση αν έχουν αντιμετωπίσει λογιστική απάτη.
- Το 74% των περιπτώσεων απάτης αφορά την κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων.
- Υπαίτιος για τη διάπραξη της απάτης ήταν μέλος της οντότητας με ποσοστό 70% και εξωτερικός χρήστης με ποσοστό 23%.

Τα στοιχεία έδειξαν ότι η απάτη διαπράττεται κατά κύριο λόγο από άνδρες, με ηλικία από 31-40 ετών, με προϋπηρεσία από 3-5 χρόνια που έχουν στην κατοχή του πτυχίο πανεπιστημιακής ή ανώτερης εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με την Kassem (2014), η απάτη εκτός από τις από τις οικονομικές απώλειες που προκαλεί δημιουργεί προβλήματα και σε άλλους τομείς, όπως η αβεβαιότητα ως προς το έργο του ελεγκτή καθώς και η έλλειψη παραγωγικότητας. Με βάση τα παραπάνω καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η απάτη αποτελεί σημαντικό πρόβλημα τόσο για τους μετόχους όσο και για τους επαγγελματίες.

Οι Caratas και Spatariu (2014), παρουσιάζουν τη σημασία του εσωτερικού ελέγχου για την ομαλή λειτουργία της επιχείρησης. Τονίζουν την καθοριστική σημασία που έχει ο εσωτερικός έλεγχος σε ζητήματα όπως η αύξηση της αξίας και η επίτευξη των στόχων της οντότητας. Επίσης, αναφέρουν πως εξασφαλίζει την προστασία των περιουσιακών στοιχείων της οντότητας, ελαχιστοποιεί την έκθεση σε κινδύνους καθώς και προασπίζει τα δικαιώματα των μετόχων. Καταλήγουν στο

συμπέρασμα ότι η εφαρμογή ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου βελτιώνει τις επιδόσεις της επιχείρησης και την χρηματοοικονομική πληροφόρηση στα ενδιαφερόμενα μέρη.

Η Ιονυ (2018), ανέλυσε τη σημασία της επίδρασης του εσωτερικού ελέγχου στην αξιολόγηση και διαχείριση των κινδύνων που αντιμετωπίζει ένας επιχειρηματικός οργανισμός. Υπεύθυνη για τη στελέχωση ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι η διοίκηση της οντότητας. Βασικοί σκοποί του παραπάνω συστήματος είναι η αποτελεσματική διαχείριση των πόρων, η πρόληψη της απάτης και η ελαχιστοποίηση των κινδύνων. Έτσι, με βάση την ανάλυση της, η υλοποίηση ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου αυξάνει την αξία της οντότητας μέσω των ευκαιριών που προκύπτουν καθώς και μέσω των ζημιών και των απατηλών δραστηριοτήτων που προλαμβάνει. Τέλος, η ανεξαρτησία των εσωτερικών ελεγκτών είναι σημαίνοντας παράγοντας για την επίτευξη των στόχων τους και για το λόγο αυτό η διοίκηση της εταιρίας οφείλει να επικουρεί τους ελεγκτές και όχι να αποτελεί εμπόδιο.

Η Razmita, (2017) στη μελέτη της σχετικά με τη συνεισφορά του εσωτερικού ελέγχου κατά της απάτης χρησιμοποίησε ως εξαρτημένη μεταβλητή την πρόληψη της απάτης και ως ανεξάρτητη τον εσωτερικό έλεγχο. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με ερωτηματολόγια και το αποτέλεσμα εξήχθη με πολλαπλές παλινδρομήσεις. Το συμπέρασμα της έρευνας της ήταν ότι οι απατηλές ενέργειες μπορούν να αποτραπούν μέσω της καθιέρωσης ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου καθώς και μέσω της ευαισθητοποίησης για την καταπολέμηση της απάτης από όλα τα μέρη του οργανισμού.

Σε αντίστοιχο συμπέρασμα αλλά με διαφορετικά δεδομένα κατέληξαν και οι Shanmugam, Che Haat, και Ali (2012), χρησιμοποιώντας στοιχεία για την απόδοση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και την επίδραση του εσωτερικού ελέγχου στη λειτουργία τους. Προσπάθησαν να απαντήσουν στο ερώτημα αν το χαμηλό παρατηρούμενο ποσοστό σε περιπτώσεις απάτης οφείλεται σε κατάλληλες προληπτικές ενέργειες ή στην τάση των ιδιοκτητών να αποκρύψουν την πραγματικότητα με στόχο να προωθήσουν την αποτελεσματική λειτουργία των επιχειρήσεων τους. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η ύπαρξη ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου έχει σαν αποτέλεσμα τη βελτίωση της απόδοσης των επιχειρήσεων μέσω της αποτροπής απατηλών φαινομένων.

Το σύγχρονο και ανταγωνιστικό περιβάλλον που έχει δημιουργηθεί έχει οδηγήσει τις επιχειρήσεις στη λήψη μέτρων με σκοπό την ομαλή προσαρμογή τους στα νέα και απαιτητικά δεδομένα. Με

βάση τους Νεγκάκη και Ταχυνάκη (2017), η απάτη δεν δημιουργεί αποκλειστικά οικονομικές επιπτώσεις σε μια οντότητα αλλά επηρεάζει σημαντικά το περιβάλλον του οργανισμού καθώς δημιουργεί ένα κλίμα έλλειψης εμπιστοσύνης με αποτέλεσμα να ληφθούν σκληρά μέτρα. Σε γενικές γραμμές η απάτη μπορεί να οριστεί ως μια ενέργεια που αντιτίθεται σε νόμους και κανονισμούς.

Σύμφωνα με τους Asiedu and Deffor (2017), η ανεξάρτητη και απρόσκοπτη λειτουργία του ελέγχου καθώς και η εφαρμογή κανονισμών και νόμων επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου. Χρησιμοποιώντας δεδομένα από οργανισμούς δημοσίου τομέα της Γκάνα, μέσω ενός συστήματος εξισώσεων το οποίο ανέλυε τη σχέση ανάμεσα στη διαφθορά και την αποτελεσματική λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η εφαρμογή ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου συντελεί στον περιορισμό της εμφάνισης δόλιων δραστηριοτήτων από την πλευρά της διοίκησης.

Οι Drogalas και Siopi (2017), κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει αλληλεξάρτηση μεταξύ του εσωτερικού ελέγχου και της διαδικασίας διαχείρισης κινδύνων. Βασιζόμενοι σε στοιχεία από ελληνικές επιχειρήσεις και χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της παλινδρόμησης κατέληξαν ότι ο εσωτερικός έλεγχος, ο εσωτερικός ελεγκτής καθώς η αξία που προκύπτει είναι στατικά σημαντικά σε σχέση με τη διαχείριση του κινδύνου.

Με βάση τους Dimitrijevic, Milovanovic και Stancic (2015), οι επιχειρήσεις έχουν αντιληφθεί ότι είναι οικονομικότερο και πιο ασφαλές να δημιουργήσουν ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου που τους προστατεύει από φαινόμενα απάτης. Μέσω της έρευνας τους οδηγήθηκαν στο συμπέρασμα ότι ένα υποδειγματικό τμήμα εσωτερικού ελέγχου δημιουργεί ένα προστατευτικό πλέγμα έναντι διαφόρων ειδών χειραγώγησης δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην απάτη επί των οικονομικών καταστάσεων που μπορεί να προκαλέσει αστάθεια του οικονομικού περιβάλλοντος της εταιρίας.

Ο Rashid (2022) αξιοποιώντας 20 άρθρα από διάφορες χώρες προσπάθησε να ανακαλύψει την επίδραση του εσωτερικού ελέγχου στην πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης στις εμπορικές εταιρίες. Σύμφωνα με την ανάλυση του, ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να ελέγχει την ανώτερη διοίκηση σχετικά με τον προγραμματισμό της έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η επίτευξη των στόχων της οντότητας. Είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι η ανώτερη διοίκηση της εταιρίας ενθαρρύνει μέσα από τις πράξεις της, την ηθική συμπεριφορά με

διαφανή τρόπο. Είναι καθοριστικό να δημιουργηθεί μια διαδικασία αξιολόγησης του κινδύνου καθώς και μια αναφορά σχετικά με τη διαδικασία που ακολουθήθηκε.

Οι Suh, Nicolaidis και Trafford (2019) στην ανάλυση τους προσπάθησαν να αξιολογήσουν τις σχέσεις μεταξύ της αισθητής μείωσης των ευκαιριών και άλλων κινδύνων απάτης σε σχέση με την πιθανότητα εμφάνισης της απάτης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Χρησιμοποιώντας δεδομένα από το χρηματοπιστωτικό τομέα της Νότιας Κορέας και αναλύοντας τα αποτελέσματα της λογιστικής παλινδρόμησης κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι μηχανισμοί ελέγχου που συνδυάζουν τόσο μέτρα πρόληψης όσο και αποτροπής είναι πιο αποτελεσματικά για την πρόληψη της απάτης από την απλή ύπαρξη πολλών ελέγχων κατά της απάτης. Τέλος, με βάση την ανάλυση τους η εσωτερική απάτη είναι ένας από τους βασικότερους παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν σε τραπεζικές κρίσεις.

Οι Aslani, Lotfaliyan, Shafieipour και Ghasemi (2011) αναφέρουν ότι οι εσωτερικοί και οι εξωτερικοί ελεγκτές μπορούν να διαδραματίσουν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην πρόληψη και αντιμετώπιση των φαινομένων απάτης. Στην έρευνα τους για το ρόλο του ελέγχου στην πάταξη του οικονομικού εγκλήματος, αναφέρουν ότι ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της εταιρικής διακυβέρνησης στο πλαίσιο μια οντότητας, Βασική αρμοδιότητα του τμήματος εσωτερικού ελέγχου είναι η αξιολόγηση των διαδικασιών που εφαρμόζονται από την οντότητα και του επιπέδου συμμόρφωσης στους κανονισμούς και τους νόμους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η εταιρεία να πετυχαίνει τους στόχους της μέσω της διαχείρισης των κινδύνων, του ελέγχου και της εταιρικής διακυβέρνησης.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι αποτελεί ευθύνη της διοίκησης να οργανώσει ένα αποτελεσματικό τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Με βάση τους Doyle, Ge και McVay (2007) σε έρευνα τους που έγινε σχετικά με την ευχέρεια της διοίκησης, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι αν το σύστημα εσωτερικού ελέγχου παρουσιάζει σοβαρές ελλείψεις, τότε ο κίνδυνος για παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων καθώς και για λάθη (είτε εκούσια είτε ακούσια) είναι μεγάλος. Βασική συνέπεια των παραπάνω είναι ο μη επαρκής έλεγχος της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Επίσης, αναφέρουν ότι ο βαθμός διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης όσο αναφορά τη λήψη των αποφάσεων επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Η οργάνωση ενός αποτελεσματικού τμήματος εσωτερικού ελέγχου βελτιώνει την εικόνα της επιχείρησης προς τους εξωτερικούς χρήστες. Με βάση τους Costello και Wittenberg-Moerman

(2011), η τιμολόγηση των δανείων μπορεί να επηρεαστεί από την χαμηλή ποιότητα του τμήματος εσωτερικού ελέγχου λόγω της αβεβαιότητας που δημιουργείται, εξαιτίας της διαφαινόμενης χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας της επιχείρησης. Επίσης, επηρεάζεται και το κόστος εξυπηρέτησης του δανείου λόγω αύξησης των επιτοκίων.

Μία ακόμα έρευνα που αποδεικνύει τη σημασία του εσωτερικού ελέγχου στους οργανισμούς είναι αυτή του Nestor (2004). Ο Nestor κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου είναι απαραίτητη στους οργανισμούς, καθώς μέσω της πρόληψης των φαινομένων απάτης εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα για τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου και τους επενδυτές.

Από τη βιβλιογραφική επισκόπηση εξάγεται το συμπέρασμα ότι ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι των επιχειρήσεων που εξασφαλίζει την ομαλή και απρόσκοπτη λειτουργία τους καθώς προσθέτει αξία στις οντότητες και τις θωρακίζει έναντι φαινομένων απάτης. Η παρούσα εργασία αναλύει την αξία του εσωτερικού ελέγχου καθώς και τη συμβολή του για την πρόληψη και αντιμετώπιση φαινομένων απάτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΑΠΑΤΗ

3.1 Εσωτερικός έλεγχος

Ένας βασικός προβληματισμός που καλείται να αντιμετωπίσει κάθε επιχείρηση σχετίζεται με την εύρεση ενός αποτελεσματικού τρόπου επίβλεψης όλων των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και ενεργειών που εμπλέκεται η επιχείρηση. Καθώς το μέγεθος της επιχείρησης και η πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων αυξάνονται, είναι εξαιρετικά σημαντικό να εφαρμοστούν μέτρα και διαδικασίες έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η απρόσκοπτη λειτουργία της επιχείρησης και να επιτευχθούν οι στόχοι που έχουν θεσπιστεί από τη διοίκηση της εταιρίας. Αποτέλεσμα των ανωτέρω είναι η ανάπτυξη ενός συστήματος ελέγχου και ανάλυσης δεδομένων που θα αφορά τις λειτουργίες και δραστηριότητες των εταιριών. Το εργαλείο αυτό καλείται ως σύστημα εσωτερικού ελέγχου ή αλλιώς ο εσωτερικός οικονομικός, λογιστικός και διαχειριστικός έλεγχος της επιχείρησης (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2017).

Στην ελληνική νομοθεσία (ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ.3016/2002, 2002) η έννοια του εσωτερικού ελέγχου εμφανίστηκε πρώτη φορά με το νόμο 3016/2002 που αναφέρεται κατά κύριο λόγο σε θέματα εταιρικής διακυβέρνησης και καθιστά την δημιουργία και λειτουργία ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου υποχρεωτική τουλάχιστον για τις εταιρίες που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. (Murdock, 2008)

3.2 Ορισμοί εσωτερικού ελέγχου

Με βάση το ινστιτούτο εσωτερικών ελεγκτών (The Definition of Internal Auditing, n.d.), ο εσωτερικός έλεγχος ορίζεται ως «μια ανεξάρτητη και αντικειμενική διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες ενός οργανισμού. Βοηθάει τον οργανισμό να επιτύχει τους αντικειμενικούς σκοπούς του, υιοθετώντας μία συστηματική, επαγγελματική προσέγγιση στην αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων, των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου και εταιρικής διακυβέρνησης». Επιπλέον, σύμφωνα με τον Colbert (2002), βασικός στόχος του εσωτερικού ελέγχου είναι η εκτίμηση και η διαχείριση του επιχειρηματικού κινδύνου με στόχο την αντιμετώπισή του έτσι ώστε η διοίκηση να πετύχει τους στρατηγικούς της στόχους.

Ακόμα, με βάση τον Λουμιώτη (2021), με τον όρο σύστημα εσωτερικού ελέγχου εννοούμε:

- την απαραίτητη οργάνωση των οικονομικών, λογιστικών και μηχανογραφικών υπηρεσιών της οικονομικής μονάδας.
- τον κατάλληλο καταμερισμό της εργασίας του προσωπικού της επιχείρησης
- την εφαρμογή των κατάλληλων μέτρων και διαδικασιών έτσι ώστε να επιτευχθεί:
 1. ο περιορισμός των λαθών κατά την πραγματοποίηση των συναλλαγών της επιχείρησης.
 2. η βελτίωση της αξιοπιστίας και ακρίβειας των λογιστικών αρχείων και καταχωρήσεων.
 3. η αποτελεσματική φύλαξη και διατήρηση των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης.

Τέλος, με βάση το Ινστιτούτο των Αμερικανών Ορκωτών Λογιστών (AICPA , 1995) «εσωτερικό έλεγχο αποτελούν το σχέδιο οργάνωσης και όλες οι συντονισμένες προσπάθειες, μέθοδοι και μέτρα που υιοθετούνται εντός της επιχείρησης, για την διαφύλαξη και προστασία των περιουσιακών της στοιχείων, τον έλεγχο της ακρίβειας και αξιοπιστίας των λογιστικών στοιχείων, την προώθηση της αποτελεσματικής της λειτουργίας και την ενθάρρυνση της διατήρησης της προδιαγραμμένης επιχειρηματικής πολιτικής».

3.3 COSO Πλαίσιο εσωτερικού ελέγχου

Οι μεγάλες εταιρίες με σκοπό να εξασφαλίσουν την ομαλή λειτουργία τους, αναπτύσσουν δικλίδες ασφαλείας για να μειώσουν τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν. Οι δικλίδες ασφαλείας αναπτύσσονται από τη διοίκηση και το προσωπικό της οικονομικής μονάδας έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η επίτευξη των στόχων της οικονομικής μονάδας, η συμμόρφωση με τους κανονισμούς και τη νομοθεσία καθώς και η αξιοπιστία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Η λειτουργία της μονάδας εσωτερικού ελέγχου είναι μια δυναμική διαδικασία που αξιολογείται εντός της οικονομικής μονάδας. Οι δικλίδες αυτές αξιολογούνται, παρακολουθούνται και εξετάζονται ως προς την αποτελεσματικότητα και την επάρκεια τους. Για να εξασφαλιστεί η υποστήριξη των μεγάλων οικονομικών μονάδων, ιδρύθηκε το 1985 η επιτροπή υποστήριξης των οργανισμών από τις παρακάτω οργανώσεις των ΗΠΑ:

1. The institute of internal auditors

2. American institute of certified internal auditors
3. American accounting association
4. Institute of management accountants
5. Financial executive institute

Η επιτροπή αυτή δημιουργήθηκε με σκοπό την παροχή ενός πλαισίου οδηγιών στις οικονομικές μονάδες με στόχο την αντιμετώπιση και διαχείριση των κινδύνων που αντιμετωπίζουν κατά τη λειτουργία τους αλλά και τη βελτίωση της ποιότητας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι σημαντικό η διοίκηση της εταιρίας να διέπεται από ηθικές αξίες καθώς και να λειτουργεί ένα αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

Η επιτροπή υποστήριξης των οργανισμών (C.O.S.O.) ανέπτυξε ένα μοντέλο αξιολόγησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου βάσει του οποίου ο εσωτερικός έλεγχος ορίζεται ως μια διαδικασία που έχει εγκριθεί από τη διοίκηση με σκοπό την επίτευξη των παρακάτω στόχων:

- συμμόρφωση με τους κανονισμούς και τους νόμους.
- αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.
- αποτελεσματικότητα των λειτουργιών τους (Λουμιώτης, 2021).

Με βάση το μοντέλο C.O.S.O. (KPMG, 2013) ο έλεγχος αποτελείται από πέντε βασικές συνιστώσες οι οποίες είναι ίδιες με αυτές του πλαισίου του 1992. Οι συνιστώσες του ελέγχου είναι οι εξής:

1. Το περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργεί η επιχείρηση (Control environment):

Είναι το σύνολο των διαδικασιών που και κανόνων βάσει των οποίων θα διεξαχθούν οι ελεγκτικές διαδικασίες που θα πραγματοποιηθούν στον οργανισμό. Είναι υποχρέωση της διοίκησης να καθορίζει το επίπεδο σημαντικότητας του εσωτερικού ελέγχου καθώς και την συμμόρφωση στα πρότυπα και στους κανονισμούς.

2. Η εκτίμηση του κινδύνου (Risk assessment):

Είναι μια διαδικασία που πραγματοποιείται με σκοπό τον εντοπισμό και την αξιολόγηση των κινδύνων που αντιμετωπίζει η οντότητα. Με αυτό τον τρόπο καθορίζεται ο τρόπος διαχείρισης των κινδύνων καθώς και καθορίζεται ένα επιχειρηματικό σχέδιο δράσης που αποσκοπεί στην επίτευξη

των στόχων. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η εκτίμηση του κινδύνου είναι μια δυναμική και επαναλαμβανόμενη διαδικασία που αξιολογείται και ελέγχεται συνεχώς.

3. Οι ελεγκτικές δραστηριότητες (Control Activities):

Αποτελούν τις ενέργειες που προκύπτουν από τις διαδικασίες και πολιτικές του οργανισμού με σκοπό την διαχείριση και τον μετριασμό των κινδύνων που απειλούν την επίτευξη των στόχων της οντότητας.

4. Η πληροφόρηση και η επικοινωνία (Information and Communication):

Ένα βασικό στοιχείο για την επιτυχία ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι έγκαιρη και σωστή πληροφόρηση μεταξύ των μελών ενός οργανισμού. Επίσης, η διοίκηση της οντότητας πρέπει να επισημαίνει συνεχώς στο προσωπικό την σπουδαιότητα του εσωτερικού ελέγχου έτσι ώστε να καλλιεργηθεί και να αφομοιωθεί η κουλτούρα.

5. Η παρακολούθηση και ο έλεγχος (Monitoring):

Συνεχής έλεγχος και αξιολογήσεις με σκοπό να ελεγχθεί αν εφαρμόζονται αποτελεσματικά οι βασικές συνιστώσες του εσωτερικού ελέγχου. Σε περίπτωση εύρεσης σημαντικών θεμάτων είναι απαραίτητη η άμεση ενημέρωση της διοίκησης.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι συνιστώσες αυτές σχετίζονται μεταξύ τους και προκύπτουν από τον τρόπο που διοικείται η εταιρία. Οι συνιστώσες αυτές παρουσιάζονται στο παρακάτω σχήμα:

ΕΙΚΟΝΑ 1- ΠΗΓΗ: C.O.S.O 2013

3.4 Αναγκαιότητα εσωτερικού ελέγχου

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που καθιστούν την ύπαρξη του εσωτερικού ελέγχου για μια σύγχρονη οντότητα αναγκαία (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2017).

Παρακάτω παρατίθενται και αναλύονται οι πιο σημαντικοί από αυτούς:

Ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε πολύπλοκο και σύγχρονο περιβάλλον

Η πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει το σύγχρονο επιχειρησιακό περιβάλλον λόγω των λειτουργιών και δραστηριοτήτων που επιτελούν οι επιχειρήσεις καθιστούν την ανάπτυξη ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου απαραίτητη για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας σε όλους τους τομείς.

Αύξηση όγκου συναλλαγών και επέκταση δραστηριοτήτων

Η ραγδαία ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων είτε εντός συνόρων είτε μέσω της σύναψης συμφωνιών και συμμαχιών με επιχειρήσεις εκτός συνόρων οδηγούν αφενός στην αύξηση του όγκου των συναλλαγών και αφετέρου οι ίδιες οι συναλλαγές γίνονται όλο και πιο πολύπλοκες. Τα παραπάνω δυσχεραίνουν το έργο της διοίκησης για εποπτεία όλων των δραστηριοτήτων της οικονομικής μονάδας.

Διατήρηση της ορθολογικής λειτουργίας της οικονομικής μονάδας

Η σωστή διαχείριση των διαθεσίμων, η ορθή αξιοποίηση του πάγιου εξοπλισμού καθώς και η διαμόρφωση των απαραίτητων συνθηκών που απαιτούνται για την επιβίωση και την επίτευξη των στόχων μια οικονομικής μονάδας είναι απαραίτητα στοιχεία για την εύρυθμη λειτουργία της. Με τη λειτουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου εξασφαλίζεται η απαραίτητη επίβλεψη του συνόλου των διαδικασιών και λειτουργιών μιας οικονομικής μονάδας έτσι ώστε να εντοπίζονται εγκαίρως και να διορθώνονται από τη διοίκηση τυχόν αδυναμίες και να λαμβάνονται τα απαραίτητα διαθρωτικά μέτρα.

Αποτροπή και περιορισμός λαθών

Ένα οργανωμένο σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι απαραίτητο έτσι ώστε να περιοριστούν τα λάθη που οφείλονται στον ανθρώπινο παράγοντα είτε εκούσια είτε ακούσια. Με αυτό τον τρόπο ελέγχονται τα καθήκοντα και τα οι δραστηριότητες των στελεχών της οικονομικής μονάδας έτσι ώστε να περιοριστούν τα σφάλματα.

Συνεισφορά στο έργο των εξωτερικών ελεγκτών

Τα ελεγκτικά πρότυπα και οι νομοθεσίες που σχετίζονται με τον εξωτερικό έλεγχο δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου που εφαρμόζεται από την οικονομική μονάδα καθώς επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την έκταση των ελέγχων καθώς και το σχεδιασμό και την διαμόρφωση των μεθόδων εσωτερικού ελέγχου. Επομένως, όσο πιο ισχυρός και αξιόπιστος αποδειχθεί ο εσωτερικός έλεγχος, τόσο πιο αξιόπιστα και ακριβή θεωρούνται τα οικονομικά στοιχεία της μονάδας από τον εξωτερικό έλεγχο.

Εκτός από τους προφανείς λόγους ύπαρξης ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου, υπάρχουν και οι λιγότερο εμφανείς λόγοι, όπως η λήψη των αποφάσεων και οι κίνδυνοι που καλούνται να διαχειριστούν οι εκάστοτε διοικήσεις με σκοπό την επιβίωση της επιχείρησης αλλά και τη διατήρηση της αποτελεσματικότητας.

3.5 Σκοποί συστήματος εσωτερικού ελέγχου

Οι βασικοί σκοποί του συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι οι εξής (Λουμιώτης, 2021):

- α) Η πρόληψη και η αντιμετώπιση εκούσιων και ακούσιων σφαλμάτων και παραλείψεων και γενικότερα ενεργειών που αναμένεται να επηρεάσουν τη βιωσιμότητα καθώς και τη φήμη της εταιρίας.

Κατά την εφαρμογή του συστήματος που έχει υιοθετήσει η εταιρία πραγματοποιείται πριν η κατά την εκτέλεση της διαχειριστικής χρήσης. Βασικός στόχος αυτού του ελέγχου είναι να αποτρέψει επιζήμιες ενέργειες για την επιχείρηση. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να τονιστεί ότι ένα οργανωμένο σύστημα εσωτερικού μπορεί σε μεγάλο βαθμό να προστατέψει την οντότητα αλλά πρέπει να τονιστεί η ύπαρξη ενδογενών περιορισμών. Η παρανόηση των οδηγιών, η αμέλεια καθώς και άλλοι ανθρώπινοι παράγοντες μπορούν να οδηγήσουν σε λάθη.

- β) Η αποκάλυψη και η καταστολή ακούσιων και εκούσιων σφαλμάτων.

Ο έλεγχος αυτός γίνεται από τον ελεγκτή και έχει ως στόχο την αποτροπή ενεργειών που θέτουν σε κίνδυνο την επίτευξη των στόχων της οντότητας.

- γ) Η εφαρμογή και η συμμόρφωση της οντότητας με τους σχετικούς νόμους και κανονισμούς.

Ο ελεγκτής διενεργεί το ελεγκτικό του έργο οφείλοντας να είναι ενημερωμένος σχετικά με τους νόμους που αφορούν την επιχείρηση με συστηματική βάση.

δ) Η αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων.

Η εφαρμογή ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου έχει σαν αποτέλεσμα αξιόπιστα λογιστικά αρχεία βάσει των οποίων καταρτίζονται οι οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται η συμμόρφωση με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς (ΔΠΧΑ) ή τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (ΕΛΠ) .

ε) Η εξασφάλιση των συμφερόντων της Διοίκησης και των μετόχων της επιχείρησης.

Βασικός στόχος ενός καλά οργανωμένου συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι η διασφάλιση των συμφερόντων και επιδιώξεων των μετόχων μέσω της προστασίας της περιουσίας τους από επιζήμιες ενέργειες. Με βάσει τις διατάξεις της νομοθεσίας κάθε μέλος του διοικητικού συμβουλίου έχει ως υποχρέωση την σωστή διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων της οντότητας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η οργάνωση και εφαρμογή ενός αποτελεσματικού συστήματος στοιχίζει αρκετά για την επιχείρηση και σε πολλές περιπτώσεις περισσότερο από την απειλή της ζημίας από την απάτη. Επίσης, ένα σύστημα δεν παρέχει πλήρη κάλυψη από επιζήμιες ενέργειες υπαλλήλων ακόμα και αν θεωρούνται αξιόπιστοι ή τίμιοι.

3.6 Είδη εσωτερικού ελέγχου

Ο εσωτερικός έλεγχος, λόγω της πολυπλοκότητας που χαρακτηρίζει τις επιχειρήσεις τα τελευταία χρόνια, δεν περιορίζεται πλέον στα παραδοσιακά πλαίσια και στον έλεγχο μόνο των οικονομικών στοιχείων όπως και στους διοικητικούς, οικονομικούς και λειτουργικούς ελέγχους (Παπαστάθης, 2003). Στην προσπάθεια του να επεκταθεί ελεγκτικά σε άλλους χώρους, ο εσωτερικός ελεγκτής συναντάει κάποιες σημαντικές δυσκολίες, όπως η υποστήριξη από τη διοίκηση καθώς και η αποδοχή του ελέγχου από τους ελεγχόμενους. Παρά τα προβλήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει, χάρη στις ανακατατάξεις και τις αλλαγές που έχουν συμβεί στην αγορά, ο ελεγκτής έχει την ευκαιρία να κερδίσει το χαμένο έδαφος και να καταστεί όλο και περισσότερο αναγκαίος και αποδεκτός ακόμα και από τους ίδιους τους ελεγχόμενους. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι ο εσωτερικός έλεγχος δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένα αντικείμενα αλλά διακρίνεται σε τόσα είδη

ελέγχου όσα και οι λειτουργίες της επιχείρησης. Σε κάθε αντικείμενο ελέγχου ακούσια υπεισέρχονται και άλλα αντικείμενα ελέγχου ανάλογα με το εύρος και τη βαρύτητα που του προσδίδουμε. Έτσι, ακόμα και να προσπαθούσαμε να κινηθούμε αυστηρά σε ένα αντικείμενο ελέγχου και να μην αποκλίνουμε, αυτό είναι αδύνατο. Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά τα είδη των ελέγχων:

1. **Έλεγχοι παραγωγής:** Οι έλεγχοι παραγωγής εξετάζουν το κατά πόσο εφαρμόζονται οι κατάλληλες διαδικασίες σε όλο το εύρος της παραγωγικής διαδικασίας. Πιο αναλυτικά, ελέγχεται εάν οι παραγόμενες ποσότητες είναι αυτές που ορίστηκαν από τη διοίκηση κατά το στάδιο του προγραμματισμού, εάν γίνεται η σωστή διαχείριση του μηχανολογικού εξοπλισμού καθώς και εάν υπάρχει κατάλληλη εκπαίδευση και στελέχωση των τμημάτων και του προσωπικού. Επίσης, ελέγχεται η σωστή λειτουργία του τμήματος εφοδιασμού της παραγωγής ώστε να αποφευχθούν οι υψηλές φύρες πέραν των φυσιολογικών ορίων όπως και η ποιότητα των προϊόντων.
2. **Οικονομικοί έλεγχοι:** Οι οικονομικοί έλεγχοι εξετάζουν την ορθότητα και την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων, την ορθότητα των συναλλαγών καθώς και την εξακρίβωση της νομιμότητας των οικονομικών πόρων. Οι έλεγχοι αυτοί πραγματοποιούνται επί κάθε είδους οικονομικού φαινομένου. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να τονιστεί ότι εφόσον αναφερόμαστε σε οικονομικούς ελέγχους, η αρμοδιότητα για τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων αφορά τον προϊστάμενο του λογιστηρίου και όχι τους εσωτερικούς ελεγκτές.
3. **Διοικητικοί έλεγχοι:** Οι διοικητικοί έλεγχοι εξετάζουν τη διοικητική αποτελεσματικότητα της επιχείρησης καθώς και τις επιμέρους διοικητικές λειτουργίες με βάση αντικειμενικές και επιστημονικές μεθόδους. Βασικός στόχος αυτών των ελέγχων είναι η αξιολόγηση του συστήματος διοικητικού εσωτερικού ελέγχου, ο εντοπισμός και η καταγραφή των αδυναμιών καθώς και η αξιολόγηση των συνεπειών των αδυναμιών αυτών. Εξετάζεται ο βαθμός υλοποίησης των στόχων αξιολογώντας την αποτελεσματικότητα σχεδιασμού του φορέα. Επίσης, εξετάζεται η χριστή διαχείριση των πόρων καθώς η συμμόρφωση των εργαζόμενων προς την πολιτική διοίκηση της εταιρίας. Ακόμα, εξετάζεται αν το διαθέσιμο προσωπικό αξιοποιείται με το βέλτιστο τρόπο και είναι εγκλιματισμένο στο περιβάλλον της εργασίας. Συμπερασματικά, οι διοικητικοί έλεγχοι ασχολούνται με τις λειτουργίες που αφορούν το λειτουργικό και διοικητικό σκέλος όλων των ιεραρχικών επιπέδων παρέχοντας στη διοίκηση της εταιρίας μια σαφή εικόνα της διοικητικής λειτουργίας της εταιρίας.

4. **Λειτουργικοί έλεγχοι:** Αντικειμενικοί στόχοι των ελέγχων αυτών είναι η αξιολόγηση λειτουργίας των διαδικασιών, η εκτίμηση της δομής του υπάρχοντος συστήματος καθώς και η πρόταση για την ανάπτυξη νέων δομών και η βελτίωση των υπάρχόντων, όπου απαιτείται. Εξετάζεται αν εφαρμόζεται το οργανόγραμμα και οι αποφάσεις του διοικητικού συμβουλίου, οι νόμοι του κράτους καθώς και αν οι συναλλαγές γίνονται με βάση τις εξουσιοδοτήσεις που απαιτούνται. Οι έλεγχοι αυτοί εκτιμούν εάν οι διαδικασίες λειτουργούν αποτελεσματικά κατά την υλοποίηση των αποφάσεων. Τέλος, εξετάζεται αν κάθε τμήμα της επιχείρησης λειτουργεί αποτελεσματικά με βάση την υπάρχουσα οργανωτική δομή, αν επιτυγχάνονται οι στόχοι και προτείνονται οι απαραίτητες διορθωτικές παρεμβάσεις όπου απαιτείται.

3.7 Μεθοδολογία Εσωτερικού ελέγχου

Η εφαρμογή ενός αποτελεσματικού και επαρκούς συστήματος εσωτερικού ελέγχου έχει ως απώτερο σκοπό την αντιμετώπιση των κινδύνων που προκύπτουν από τη μη σωστή εφαρμογή των διαδικασιών που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της εταιρίας. Η εφαρμογή των ελεγκτικών διαδικασιών διαφέρει από εταιρία σε εταιρία ανάλογα με το αντικείμενο και το σκοπό όμως η εφαρμογή τους γίνεται κάτω από ένα κοινό άξονα , τις ίδιες αρχές. Για την εφαρμογή ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου ακολουθούνται τα παρακάτω βήματα (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2017): α) προκαταρκτική έρευνα, β) σύνταξη προγράμματος ελέγχου, γ) επιτόπια εργασία, δ) εκθέσεις ελέγχου, ε) μεταγενέστερες ενέργειες.

Προκαταρκτική έρευνα

Η διεξαγωγή ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου αρχίζει μέσω της προκαταρκτικής έρευνας. Η προκαταρκτική έρευνα μπορεί να οριστεί ως η συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών και δεδομένων με σκοπό την κατάρτιση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα τα βήματα που ακολουθούνται κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου είναι:

α) Προετοιμασία

Περιλαμβάνει τα ακόλουθα βήματα:

- το άνοιγμα σε περίπτωση που ο έλεγχος πραγματοποιείται για πρώτη φορά ή την ενημέρωση του μόνιμου φακέλου σε περίπτωση που ο έλεγχος επαναλαμβάνεται,
- τη μελέτη των προηγούμενων φύλλων εργασίας και εκθέσεων ελέγχου που αφορούν παρόμοιες δραστηριότητες ή τομείς,
- την αξιολόγηση της οργάνωσης και της ιεραρχίας της οντότητας που πρόκειται να ελεγχθεί μέσω οργανογραμμάτων και εντύπων που αναφέρονται σε επίπεδα ευθυνών,
- τη δημιουργία καταστάσεων όπου αναφέρονται οι βασικές διαδικασίες που πρέπει να ακολουθηθούν από τους εσωτερικούς ελεγκτές.

β) Κατάρτιση ερωτηματολογίων

Η δημιουργία των συγκεκριμένων ερωτηματολογίων έχει ως βασικό στόχο να υπάρξει μια αρχική εκτίμηση του ελεγκτή σχετικά με τον εσωτερικό έλεγχο της δραστηριότητας που πρόκειται να ελέγξει. Η μορφή των ερωτηματολογίων είναι τυποποιημένη καθώς έτσι εξασφαλίζεται σημαντική εξοικονόμηση χρόνου για την συμπλήρωσή τους.

γ) Διενέργεια αρχικών συναντήσεων και συνεντεύξεων

Οι συγκεκριμένες συναντήσεις γίνονται από τον ελεγκτή της εταιρίας με τη συμμετοχή των προϊσταμένων του κάθε τμήματος μετά από σχετική ενημέρωση. Αυτό σημαίνει ότι ο ελεγκτής πριν από την έναρξη της προκαταρκτικής έρευνας οφείλει να ενημερώσει τον αρμόδιο υπεύθυνο του κάθε τμήματος ότι θα διενεργηθεί έλεγχος στον τομέα ευθύνης του. Με αυτό τον τρόπο, αποσαφηνίζεται πλήρως ο σκοπός του ελέγχου καθώς και η καλύτερη συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ του ελεγκτή και των αντίστοιχων προϊσταμένων.

δ) Κατανόηση και ενημέρωση σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας και των στόχων της δραστηριότητας

Σε αυτό το στάδιο ο ελεγκτής προσπαθεί να συλλέξει όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο που λειτουργεί η δραστηριότητα που πρόκειται να ελέγξει. Οι βασικότερες πληροφορίες που συλλέγονται κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου είναι:

- ο προσδιορισμός ειδικών έργων που μπορεί να βρίσκονται σε εξέλιξη
- ο προσδιορισμός σχεδίων που έχουν αναπτυχθεί με σκοπό την εφαρμογή τους στο μέλλον

- ο καθορισμός αλλαγών οργανωτικής φύσης που έχουν συμβεί στην εταιρία στο πρόσφατο μέλλον.
- ο προσδιορισμός της έκτασης και τους τρόπου μεταφοράς των εξουσιών και των αρμοδιοτήτων
- η ενημέρωση σχετικά με έντυπα που απαιτούνται για την ολοκλήρωση των διαδικασιών.

ε) Ενημέρωση και έλεγχος σχετικά με τη διοίκηση και του προσωπικού που συμμετέχει στην δραστηριότητα

Ένα από τα πιο σημαντικά μέτρα ελέγχου σε μια επιχείρηση είναι η αξιολόγηση και ο έλεγχος της διοίκησης σε όλα τα επίπεδα. Η καταλληλότητα και η αξιοπιστία της διοίκησης εξαρτάται σε μεγάλο από το επίπεδο των γνώσεων καθώς και από το βαθμό επίβλεψης που ασκείται σε όλα τα επίπεδα δραστηριοτήτων. Βασική επιδίωξη του εσωτερικού ελεγκτή σε αυτό το στάδιο είναι η αξιολόγηση της διοίκησης καθώς το συμπέρασμα αυτής της αξιολόγησης θα καθορίσει σε μεγάλο βαθμό και την έκταση του ελεγκτικού έργου. Αυτό συμβαίνει διότι όσο πιο επίφοβο είναι το διοίκησης τόσο πιο εκτεταμένες διαδικασίες πρέπει να εφαρμοστούν. Αρνητικά σημεία που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αρνητική αξιολόγηση της διοίκησης είναι τα παρακάτω:

- η έλλειψη προσωπικού που θα μπορούσε να αντικαταστήσει το υπάρχον προσωπικό σε περιπτώσεις άδειας η αποχώρησης
- η ανάθεση ευθυνών και αρμοδιοτήτων χωρίς να υπάρχει η κατάλληλη εξουσία
- η απουσία ενός συστήματος επαναπληροφόρησης.
- η ελλιπής πληροφόρηση του προσωπικού σχετικά με τα καθήκοντα που τους έχουν ανατεθεί.

στ) Δια ζώσης έλεγχος των εγκαταστάσεων της επιχείρησης

Αποτελεί μια εξαιρετικά σημαντική διαδικασία καθώς μπορεί να διαπιστωθεί με αξιοπιστία τον τρόπο που λειτουργεί ένα τμήμα της επιχείρησης καθώς και που ακριβώς προκύπτουν προβλήματα και δυσλειτουργίες. Η διαδικασία αυτή πραγματοποιείται σε δύο στάδια. Αρχικά, κάνει μια περιφορά στους χώρους της επιχείρησης και αποκτά μια αρχική εικόνα. Έπειτα, πραγματοποιεί μια μερική επισκόπηση.

ζ) Δημιουργία διαγραμμάτων ροής διαδικασιών

Βασικός στόχος των συγκεκριμένων διαγραμμάτων είναι να καταγράψει και να αναλύσει σύνθετες διαδικασίες που ακολουθούνται στην επιχείρηση.

η) Εκτίμηση των κινδύνων

Ο εσωτερικός έλεγχος βασίζεται στο πρόγραμμα ελέγχου το οποίο καταρτίζεται αφού εντοπιστούν οι κίνδυνοι που υπάρχουν σε κάθε δραστηριότητα. Ο ελεγκτής πρέπει να αποκτήσει μια επαρκή εικόνα σχετικά με τη διαχείριση των κινδύνων αλλά και να αξιολογήσει την στάση της διοίκησης απέναντι στη αντιμετώπιση των κινδύνων που σχετίζονται με την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης.

θ) Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της προκαταρκτικής έρευνας

Μετά την ολοκλήρωση των ανωτέρω διαδικασιών ο ελεγκτής είναι σε θέση να έχει μια ολοκληρωμένη γνώμη σχετικά το σύστημα ελέγχου που εφαρμόζεται στην επιχείρηση καθώς και να διαμορφώσει το κατάλληλο πρόγραμμα ελέγχου. Στη συνέχεια, με βάση το δεδομένο ότι δεν έχει υπάρξει κάποιο ουσιώδες κώλυμα, ο ελεγκτής θα πρέπει να είναι σε θέση να καταρτίσει στα κατάλληλα φύλλα εργασίας και να υποβάλει στους προϊσταμένους του για έγκριση τα εξής στοιχεία:

- την αναφορά των προβλημάτων που εντοπίστηκαν
- τα προτεινόμενα με βάση την κρίση του βήματα ελέγχου που πρέπει να ακολουθηθούν
- την εκτίμηση του χρόνου που απαιτείται για να ολοκληρωθεί το έργο.

Σύνταξη προγράμματος ελέγχου

Προκειμένου να γίνει ο προγραμματισμός του ελεγκτικού έργου, ο ελεγκτής διαμορφώνει ένα μακροπρόθεσμο και ένα ετήσιο πλάνο εσωτερικού ελέγχου.

Σε ένα μακροπρόθεσμο πλάνο, περιγράφεται η μορφή του ελέγχου και η ουσία του ελέγχου που καθορίζονται από γενικά χαρακτηριστικά της εταιρίας όπως το μέγεθος, ο κλάδος που δραστηριοποιείται η εταιρία καθώς και οι κίνδυνοι κάθε δραστηριότητας.

Στο ετήσιο πλάνο ελέγχου, καθορίζονται με λεπτομέρεια οι εργασίες που αναμένεται να ακολουθηθούν σε κάθε ελεγκτικό έργο. Πιο συγκεκριμένα, προσδιορίζεται η φύση και οι στόχοι του ελεγκτικού έργου καθώς και ο αριθμός των εργαζόμενων που αναμένεται να απασχοληθούν,

το κόστος και η αναμενόμενη διάρκεια. Κατά την εφαρμογή ενός προγράμματος ελέγχου, γίνεται συνεχής αξιολόγηση από τον ελεγκτή έτσι ώστε να γίνονται οι απαραίτητες προσαρμογές διορθώσεις.

Επιτόπια Εργασία

Είναι η εργασία την οποία επιτελεί ο ελεγκτής για να εφαρμόσει τα βήματα που αναφέρονται στο πρόγραμμα ελέγχου.

Σε αυτό το στάδιο περιλαμβάνονται οι παρακάτω διαδικασίες:

- Έλεγχος διαδικασιών

Οι έλεγχοι αυτοί εξετάζουν αν οι διαδικασίες που ακολουθούνται λειτουργούν με αποτελεσματικό τρόπο και δεν αποπροσανατολίζουν τους στόχους της επιχείρησης.

Παρακάτω παρατίθενται οι σημαντικότεροι από αυτούς:

1. Έλεγχος εγκρίσεων: Έχουν ως στόχο τον έλεγχο και επιβεβαίωση των εγκρίσεων που λαμβάνονται κατά τη διάρκεια λειτουργίας της επιχείρησης.
2. Έλεγχος διενέργειας εργασιών: Έχουν ως στόχο την αξιολόγηση των εργασιών που λαμβάνουν χώρα κατά τη λειτουργία της επιχείρησης.
3. Έλεγχος διαφύλαξης της περιουσίας: Έχουν ως στόχο να εξετάσουν εάν τα περιουσιακά της επιχείρησης φυλάσσονται και αξιοποιούνται αποτελεσματικά.

- Έλεγχος τεκμηρίωσης εργασιών

Οι έλεγχοι αυτοί εξετάζουν και εντοπίζουν τα σφάλματα με σκοπό να οδηγήσουν σε προτάσεις βελτιώσεως. Οι έλεγχοι αυτοί χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες, τις αναλυτικές διαδικασίες και τους λεπτομερειακούς ελέγχους.

1. Αναλυτικές διαδικασίες. Οι αναλυτικές διαδικασίες περιλαμβάνουν: α) τις συγκρίσεις όπου συγκρίνονται τα αριθμητικά δεδομένα με τα αντίστοιχα δεδομένα προηγούμενων περιόδων, των προϋπολογισμών και του κλάδου με σκοπό να αιτιολογηθούν οι αποκλίσεις και οι τάσεις που προκύπτουν από τα δεδομένα, β) την αξιολόγηση αριθμοδεικτών μέσω των οποίων εξάγονται συμπεράσματα σχετικά με την αποδοτικότητα, τη ρευστότητα και την κεφαλαιακή διάρθρωση της επιχείρησης

και γ) πρόχειρους υπολογισμούς ώστε ο ελεγκτής να καθορίσει ένα εύρος μέσα στο οποίο κυμαίνονται κάποια μεγέθη.

2. Λεπτομερειακοί έλεγχοι. Οι λεπτομερειακοί έλεγχοι περιλαμβάνουν: α) παρακολούθηση των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης όπου ο ελεγκτής πραγματοποιεί επιτόπιους ελέγχους για να επιβεβαιώσει ότι η περιουσία της επιχείρησης που αναφέρεται στα βιβλία υπάρχει, β) λήψη επιβεβαιωτικών απαντήσεων από εμπειρογνώμονες και από τρίτους είτε είναι υπάλληλοι της επιχείρησης είτε όχι. Αξίζει να τονιστεί ότι οι επιβεβαιωτικές επιστολές από τρίτους έχουν μεγάλη ελεγκτική ισχύ σαν ελεγκτικά τεκμήρια, γ) εξέταση αναλύσεων λογαριασμών και δεδομένων που παρουσιάζονται στα βιβλία της επιχείρησης, δ) εξέταση συμφωνιών λογαριασμών κυρίως σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν απαιτήσεις και υποχρεώσεις μεταξύ επιχείρησης και τρίτων, ε) έλεγχος παραστατικών, στ) έλεγχος και επιβεβαίωση αριθμητικών πράξεων και ζ) έλεγχος διαχωρισμών περιόδων. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να διασφαλίζεται η αυτοτέλεια των χρήσεων, όπως απαιτεί τόσο η διοίκηση όσο και ο νόμος.

Έκθεση ελέγχου

Η έκθεση ελέγχου αποτελεί το σημαντικότερο τεκμήριο για την αξιολόγηση του ελεγκτικού έργου και του επαγγελματικού επιπέδου των εσωτερικών ελεγκτών. Βασικοί σκοποί της έκθεσης ελέγχου είναι η πληροφόρηση της διοίκησης σχετικά με τα αποτελέσματα του ελέγχου και η προτροπή της να προχωρήσει στις απαραίτητες διορθωτικές ενέργειες όταν απαιτείται με στόχο την επίτευξη του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος. Ο εσωτερικός ελεγκτής κατά την κατάρτιση της έκθεσης ελέγχου πρέπει να λάβει υπόψη του τα παρακάτω:

- Για να καταστεί σαφές είτε το σημείο που χρίζει βελτίωσης είτε το αποτέλεσμα του ελέγχου πρέπει να είναι κατανοητό και σαφές το πόρισμα του ελέγχου.
- Η παροχή πειστικών αποδείξεων είναι ο πιο ασφαλής τρόπος με σκοπό να πειστούν οι παραλήπτες της έκθεσης.
- Η παρουσίαση εφικτών και αποτελεσματικών λύσεων αποτελεί βασική προϋπόθεση με σκοπό να δρομολογηθούν οι απαραίτητες ενέργειες για να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Η κοινοποίηση των αποτελεσμάτων του ελέγχου θα πρέπει να γίνεται μέσω της έκθεσης ελέγχου, η οποία πρέπει να είναι υπογεγραμμένη και να έχει συγκεκριμένη δομή και χαρακτηριστικά. Τονίζεται ότι η διαβίβαση των αποτελεσμάτων προς τη διοίκηση μπορεί να γίνει και προφορικά μόνο σε έκτακτες περιπτώσεις όπου απαιτείται η επείγουσα λήψη μέτρων. Βασικός σκοπός διενέργειας του ελέγχου είναι η γρηγορότερη ενημέρωση της διοίκησης για τα σημεία που απαιτούν βελτίωση και να ληφθούν το γρηγορότερο δυνατό τα απαραίτητα μέτρα επιτυγχάνοντας έτσι τη μεγιστοποίηση του οφέλους της επιχείρησης.

Μεταγενέστερες ενέργειες

Ως μεταγενέστερες ενέργειες ορίζεται η διαδικασία αξιολόγησης των ενεργειών της διοίκησης αναφορικά με την επάρκεια, την αποτελεσματικότητα και το χρόνο εφαρμογής τους ως αποτέλεσμα των ευρημάτων που προέκυψαν από τον εσωτερικό και τον εξωτερικό έλεγχο. Διενεργείται από τους εσωτερικούς ελεγκτές. Το μεγαλύτερο μέρος των μεταγενέστερων ενεργειών προκύπτουν από την εργασία των εσωτερικών ελεγκτών και καταλήγει σε μια έκθεση ελέγχου. Η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα της έκθεσης ελέγχου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα των μέτρων βελτίωσης που λαμβάνονται από τη διοίκηση της εταιρίας. Τα προτεινόμενα μέτρα έχουν άμεση εξάρτηση από την σπουδαιότητα και το χαρακτήρα των ευρημάτων της έκθεσης ελέγχου. Τα προτεινόμενα μέτρα μπορεί να αφορούν: α) αλλαγή κάποιας υπάρχουσας διαδικασίας, β) δημιουργία κάποιας καινούργιας διαδικασίας όπου κρίνεται απαραίτητο, γ) ανάθεση πρόσθετων αρμοδιοτήτων και καταμερισμός της εργασίας με σκοπό να αποφευχθεί η σύγκρουση συμφερόντων, δ) ανάπτυξη και εφαρμογή ενός πιο αποτελεσματικού μέτρου ελέγχου.

3.8 Αξιολόγηση ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου

Οι ελεγκτές προκειμένου (Τσακλαγκάνος, 1997) να αποφανθούν αν μπορούν να βασιστούν σε ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου προβαίνουν στην αξιολόγηση του μέσω ερωτηματολογίων, διαγραμμάτων ροής και άλλων μεθόδων. Προκειμένου ο ελεγκτής να προλάβει και ανακαλύψει λάθη και παραλείψεις στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, ακολουθεί τα παρακάτω στάδια στην εξέταση των διαφόρων κατηγοριών συναλλαγών:

1. εξέταση των λαθών και ανωμαλιών που μπορούν να συμβούν.
2. προσδιορισμός των διαδικασιών του λογιστικού ελέγχου που μπορεί να αποτρέψει ή να αποκαλύψει την ύπαρξη τέτοιων λαθών.
3. έλεγχος για το αν οι σωστές διαδικασίες εφαρμόζονται αποτελεσματικά.
4. αξιολόγηση και έλεγχος των λαθών που δεν καλύπτονται από τις υπάρχουσες διαδικασίες και τρόπος αντιμετώπισης τους.

Ο όρος λάθη αναφέρεται σε μη ηθελημένα (ακούσια) λάθη που παρουσιάζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, όπως για παράδειγμα αθροιστικά λάθη ή λάθη των υπαλλήλων που καταχωρούν τις λογιστικές εγγραφές βάσει των οποίων καταρτίζονται οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ως ανωμαλίες ή παραποιήσεις χαρακτηρίζονται τα εκούσια λάθη που έχουν ως σκοπό την μεταβολή των οικονομικών καταστάσεων.

3.9 Πρότυπα επαγγελματικής εφαρμογής εσωτερικού ελέγχου

Η αναγκαιότητα δημιουργίας (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2017) ενός ενιαίου ελεγκτικού πλαισίου είχε σαν αποτέλεσμα την καθιέρωση σε παγκόσμιο αλλά και σε εθνικό επίπεδο των Προτύπων για την επαγγελματική εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου που εκδόθηκε από το Ινστιτούτο Εσωτερικών ελεγκτών. Τα πρότυπα αυτά καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη φύση, την έκταση και το σκοπό της υπηρεσίας του εσωτερικού ελέγχου. Βασικός στόχος της δημιουργίας και καθιέρωσης των προαναφερθέντων προτύπων είναι η ύπαρξη ενός αξιόπιστου τρόπου αξιολόγησης του έργου της υπηρεσίας του εσωτερικού ελέγχου. Μέσω αυτών των προτύπων δίνεται η δυνατότητα στις οντότητες που διαθέτουν ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου και σε αυτές που πρόκειται να δημιουργήσουν ένα να έχουν στη διάθεση τους μια βάση καθοδήγησης και αξιολόγησης της υπηρεσίας αυτής. Επίσης, τα πρότυπα λειτουργούν σε μια βάση συνεχούς εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των ελεγκτών.

Τα πρότυπα αυτά χωρίζονται σε πέντε βασικές κατηγορίες προτύπων όπως παρακάτω:

1. 100 Ανεξαρτησία
Οι εσωτερικοί ελεγκτές έχουν την υποχρέωση να είναι ανεξάρτητοι σε συνάρτηση με τις οντότητες που ελέγχουν.
2. 200 Επαγγελματική επάρκεια

Οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να φέρονται με επαγγελματισμό και επαγγελματική επιμέλεια.

3. 300 Πλαίσιο εργασίας

Το πλαίσιο των ελέγχων θα πρέπει να εξετάζει και να αξιολογεί την επάρκεια και την αξιοπιστία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου καθώς και την ποιότητα του έργου που παράγεται από τους ελεγκτές κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

4. 400 Επιτέλεση εργασίας ελέγχου

Η εργασία ελέγχου θα πρέπει να αποτελείται από τον προγραμματισμό του ελέγχου, τον έλεγχο των πληροφοριών, την ενημέρωση σχετικά με τα αποτελέσματα καθώς και την συνεχή παρακολούθηση.

5. 500 Διοίκηση του τμήματος εσωτερικού ελέγχου

Ο υπεύθυνος του τμήματος εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να διοικεί με αποτελεσματικότητα το τμήμα.

Ανεξαρτησία

Με βάση το πρότυπο 100, οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να είναι ανεξάρτητοι από τις δραστηριότητες που ελέγχουν. Αυτό σημαίνει ότι μπορούν να εκτελούν το έργο τους ελεύθερα και αντικειμενικά. Η ανεξαρτησία μπορεί να επιτευχθεί μέσω του οργανωτικού καθεστώτος του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου και της αντικειμενικότητας.

Πιο αναλυτικά, το οργανωτικό καθεστώς της οντότητας θα πρέπει να είναι επαρκές και να βοηθά στην πραγματοποίηση των καθηκόντων των εσωτερικών ελεγκτών. Αυτό σημαίνει ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να υποστηρίζονται ενεργά από την ανώτερη διοίκηση και το διοικητικό συμβούλιο προκειμένου να έχουν μια αρμονική συνεργασία και να επιτελούν το έργο τους απρόσκοπτα και αποτελεσματικά.

Το πρότυπο 120 αναφέρει ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές κατά την τέλεση των καθηκόντων τους θα πρέπει να είναι αντικειμενικοί. Πιο αναλυτικά:

- Οι ελεγκτές θα πρέπει να διαμορφώνουν τη δική τους κρίση για τα γεγονότα και να μην επηρεάζονται από την κρίση τρίτων προσώπων. Επίσης, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι ο ελεγκτής λόγω της θέσης και του ρόλου στην εταιρία αναμένεται να δεχτεί πιέσεις από μέλη της οντότητας ανεξαρτήτου ιεραρχίας. Η πίεση αυτή προκύπτει είτε λόγω διαφωνίας

με τον ελεγκτή είτε λόγω του φόβου εμπλοκής στα μελλοντικά ευρήματα του ελεγκτή. Ο ελεγκτής θα πρέπει να μείνει πιστός σε αυτό που θεωρεί σωστό και πρόπον.

- Οι ελεγκτές θα πρέπει να έχουν απόλυτη εμπιστοσύνη στο αποτέλεσμα που παράγουν και στην επαγγελματική τους κρίση καθώς και να μην κάνουν εκπτώσεις ως προς την ποιότητα του έργου τους.
- Δε θεωρείται παραβίαση της αρχής της αντικειμενικότητας του ελεγκτή αν ο ελεγκτής προτείνει στην οντότητα πρότυπα εσωτερικού ελέγχου για τα συστήματα ή αν εάν προτείνει εξέταση και αξιολόγηση των μέτρων πριν αυτά τεθούν σε εφαρμογή.

Έκταση εργασίας εσωτερικών ελέγχων

Σύμφωνα με το πρότυπο 300, η έκταση της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών εξαρτάται από το βαθμό επάρκειας και αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου καθώς και από την ποιότητα της εργασίας του ελεγκτή κατά την τέλεση των καθηκόντων του. Βασικός στόχος της αξιολόγησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι να ελεγχθεί εάν το σύστημα εσωτερικού ελέγχου παρέχει την απαραίτητη διασφάλιση ότι οι αντικειμενικοί σκοποί και οι επιδιώξεις του οργανισμού θα εκπληρωθούν αποδοτικά.

Οι βασικοί σκοποί του συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι:

- Αξιοπιστία και αρτιότητα πληροφοριών
Με βάση το πρότυπο 310 θα πρέπει οι ελεγκτές να εξετάζουν εάν τα οικονομικά αρχεία περιέχουν ακριβείς πληροφορίες καθώς και να αξιολογούν εάν οι εσωτερικοί έλεγχοι καταχωρίσεων είναι επαρκείς.
- Συμμόρφωση προς πολιτικές, νόμους και κανονισμούς
Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 320 θα πρέπει να αξιολογούνται τα συστήματα που έχουν εγκατασταθεί και λειτουργούν για τη διασφάλιση στις πολιτικές, τις διαδικασίες και τους νόμους. Αποκλειστικός υπεύθυνος για την καθιέρωση των συστημάτων για την εξασφάλιση της συμμόρφωσης σε απαιτήσεις είναι η διοίκηση της εταιρίας.
- Διασφάλιση περιουσιακών στοιχείων

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 330 οι ελεγκτές διενεργούν ελέγχους διασφάλισης των περιουσιακών στοιχείων της οντότητας και κυρίως επαληθεύουν μέσω της φυσικής παρουσίας την ύπαρξη των στοιχείων αυτών.

- Οικονομική και αποδοτική χρησιμοποίηση των πόρων

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 340 οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να εξετάζουν την οικονομικότητα και την αποδοτικότητα της χρήσης των πόρων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της καθιέρωσης λειτουργικών προτύπων μέτρησης της οικονομικής και αποτελεσματικής χρήσης των πόρων.

- Επίτευξη σκοπών που έχουν τεθεί για τις λειτουργίες και τα προγράμματα

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 350, οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να αξιολογούν τις λειτουργίες ή τα προγράμματα έτσι ώστε να ελεγχθεί κατά πόσο τα αποτελέσματα που προκύπτουν συμφωνούν με τους σκοπούς που έχουν τεθεί καθώς και κατά πόσο οι λειτουργίες ή τα προγράμματα εφαρμόζονται με βάση τον αρχικό προγραμματισμό τους.

Επαγγελματική επάρκεια

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 200, οι ελεγκτές θα πρέπει να διενεργούν τον έλεγχο με επαγγελματισμό και με την ανάλογη επιμέλεια που αρμόζει στην περίπτωση. Η υπηρεσία του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να ορίζει τα κατάλληλα άτομα για τη διενέργεια του ελέγχου, δηλαδή άτομα που διαθέτουν τις ανάλογες δεξιότητες, γνώσεις και εξειδίκευση, στοιχεία που απαιτούνται για τη σωστή εκτέλεση του έργου. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι την αποκλειστική ευθύνη για την επαγγελματική επάρκεια των ατόμων την έχουν τόσο η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου όσο και ο κάθε εσωτερικός ελεγκτής.

Πιο αναλυτικά, η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να διαθέτει τα παρακάτω στοιχεία:

- Στελέχωση

Η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να έχει εξασφαλίσει ότι η τεχνική επάρκεια αλλά και το επίπεδο εκπαίδευσης των ελεγκτών είναι κατάλληλα για τους ελέγχους που θα πραγματοποιηθούν.

- Γνώσεις, δεξιότητες και εξειδίκευση

Τα στελέχη της ομάδας του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει συλλογικά να διαθέτουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται για τη διενέργεια του ελέγχου. Ακόμα η υπηρεσία του εσωτερικού θα πρέπει να έχει υπαλλήλους ή να συνεργάζεται με εξωτερικούς συμβούλους για την παροχή εξειδικευμένων γνώσεων, όπως φορολογικά ή νομικά ζητήματα, στατιστικές γνώσεις καθώς και γνώσεις οικονομικών. Τα μέλη της ομάδας του εσωτερικού ελέγχου δεν έχουν την υποχρέωση να έχουν εξειδίκευση στους παραπάνω τομείς γνώσεων.

- Εποπτεία

Η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να διασφαλίζει ότι οι εσωτερικοί έλεγχοι που πραγματοποιούνται εποπτεύονται σωστά. Η αποκλειστική ευθύνη για την άσκηση της εποπτείας ανήκει στον διευθυντή του εσωτερικού ελέγχου. Είναι μια διαδικασία συνεχής και ολοκληρώνεται μόνο όταν μόνο όταν παραδοθεί το πόρισμα του ελέγχου. Η έκταση της εποπτείας εξαρτάται από το επίπεδο της επάρκειας της ομάδας καθώς και τη δυσκολία της εργασίας ελέγχου.

Αντίστοιχα οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να διαθέτουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Συμμόρφωση με τα πρότυπα συμπεριφοράς

Οι ελεγκτές θα πρέπει να ακολουθούν τους κώδικες επαγγελματικής δεοντολογίας που χαρακτηρίζονται από εντιμότητα, αφοσίωση, αντικειμενικότητα, επιμέλεια και αφοσίωση.

- Γνώσεις, δεξιότητες και εξειδίκευση

Οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να έχουν τις γνώσεις που απαιτούνται για τη διενέργεια των ελέγχων όπως γνώσεις σχετικά με τα λογιστικά πρότυπα, την εφαρμογή των προτύπων, των διαδικασιών και των τεχνικών του εσωτερικού ελέγχου καθώς και γνώσεις σχετικά με θεμελιώδη γνωστικά αντικείμενα.

- Ανθρώπινες σχέσεις και επικοινωνία

Βασικό χαρακτηριστικό των ελεγκτών πέραν των τεχνικών γνώσεων είναι η αποτελεσματική επικοινωνία με τα εμπλεκόμενα μέρη. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να διατηρούν καλές σχέσεις με τους ελεγχόμενους καθώς και να διαθέτουν ανεπτυγμένες δεξιότητες τόσο στον προφορικό όσο και στο γραπτό λόγο ώστε να μπορούν να εκφραστούν ξεκάθαρα και αποτελεσματικά.

- Συνεχής εκπαίδευση

Σε ένα περιβάλλον που συνεχώς μεταβάλλεται και εξελίσσεται αποτελεί ευθύνη του ελεγκτή να ενημερώνεται και αποκτά την κατάλληλη εκπαίδευση ώστε να αποφύγει την απαξίωση του έργου του και την αναποτελεσματικότητα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της συμμετοχής του σε σεμινάρια, συνέδρια καθώς και με τη συμμετοχή του σε επαγγελματικούς συλλόγους.

- Προσθήκουςα Επαγγελματική επιμέλεια

Αυτό σημαίνει ότι ο ελεγκτής πρέπει να επιδείξει την επιμέλεια και να αναπτύξει τις δεξιότητες που απαιτούνται. Η επαγγελματική επιμέλεια εξαρτάται από την πολυπλοκότητα του έργου που έχει αναληφθεί. Όταν ο εσωτερικός ελεγκτής έχει την υποψία της ύπαρξης απάτης, οφείλει να ενημερώνει τη διοίκηση της εταιρίας. Ο ελεγκτής κατά την διεκπεραίωση του ελέγχου θα πρέπει να χρησιμοποιεί τις επαγγελματικές του δεξιότητες καθώς και την προσωπική του κρίση.

Εκτέλεση της εργασίας ελέγχου

Τα βασικά στάδια της εργασίας ελέγχου είναι τα ακόλουθα: ο προγραμματισμός του ελέγχου, η αξιολόγηση και ο έλεγχος των πληροφοριών που προκύπτουν, η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων καθώς και η συνεχής παρακολούθηση.

Παρακάτω παρουσιάζονται πιο αναλυτικά τα βασικά στάδια του ελέγχου:

- Προγραμματισμός εσωτερικού ελέγχου

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 410, ο προγραμματισμός του εσωτερικού ελέγχου γίνεται από τους εσωτερικούς ελεγκτές. Ο προγραμματισμός θα πρέπει να περιλαμβάνει την καθιέρωση των βασικών σκοπών του ελέγχου, την απόκτηση των ιστορικών πληροφοριών που θα ελεγχθούν, τον προσδιορισμό των πόρων που θα απαιτηθούν, σύνταξη του προγράμματος ελέγχου, προσδιορισμός για το πότε και ποιος θα πρέπει να ενημερωθεί σχετικά με τα αποτελέσματα του ελέγχου καθώς και η απόκτηση της απαραίτητης έγκρισης του προγράμματος της εργασίας ελέγχου.

- Εξέταση και αξιολόγηση των πληροφοριών

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 420, οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να συλλέγουν, να αναλύουν και να ερμηνεύουν τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την τεκμηρίωση των αποτελεσμάτων του ελέγχου. Αναλυτικότερα, θα πρέπει να συλλέγονται

πληροφορίες σχετικά με όλα τα θέματα που σχετίζονται με τους σκοπούς του ελέγχου, οι πληροφορίες να είναι επαρκείς, οι διαδικασίες του ελέγχου που θα ακολουθηθούν να έχουν επιλεγεί προκαταβολικά, η συλλογή των πληροφοριών να επιτηρείται έτσι ώστε να εξασφαλιστεί ότι εκπληρώνονται οι επιδιώξεις του ελέγχου. Τέλος, θα πρέπει να ετοιμάζονται από τον ελεγκτή τα επίσημα έγγραφα που τεκμηριώνουν τον έλεγχο.

- **Επικοινωνία αποτελεσμάτων**

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 430, οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να ανακοινώνουν τα αποτελέσματα της εργασίας τους μέσω της έκθεσης ελέγχου.

- **Συνεχής παρακολούθηση**

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 400, οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να πραγματοποιούν συνεχή έλεγχο ώστε να διαπιστωθεί εάν έχουν γίνει οι ενέργειες που αναφέρονται στην έκθεση ελέγχου. Πιο αναλυτικά αυτό σημαίνει ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να αξιολογήσουν εάν έχουν γίνει οι απαραίτητες ενέργειες που ορίζονται από την έκθεση ελέγχου ή εάν το Διοικητικό Συμβούλιο ή η ανώτατη διοίκηση έχει αποδεχτεί τον κίνδυνο της μη επίλυσης των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την έκθεση του ελέγχου.

Διοίκηση του τμήματος εσωτερικού ελέγχου

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 500, ο διευθυντής του συστήματος εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να διοικεί σωστά το τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Αναλυτικότερα, ο διευθυντής του τμήματος εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι:

- το έργο του εσωτερικού ελέγχου εκπληρώνει του βασικούς σκοπούς και τις ευθύνες που έχουν εγκριθεί από τη διοίκηση της εταιρίας,
- γίνεται λελογισμένη και οικονομική χρήση των πόρων του τμήματος εσωτερικού ελέγχου,
- η κατάρτιση και εφαρμογή του προγράμματος ελέγχου γίνεται με βάση τα πρότυπα για την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου.

Πιο συγκεκριμένα:

- Σκοπός, Δικαιοδοσία και Ευθύνη του Ελεγκτή

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 510, ο εσωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να φροντίσει για την δημιουργία ενός καταστατικού όπου θα αναφέρονται ο σκοπός, οι αρμοδιότητες και οι τομείς ευθύνης του τμήματος εσωτερικού ελέγχου. Το καταστατικό λειτουργίας του τμήματος εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να γίνει αποδεκτό από την ανώτατη διοίκηση της εταιρίας.

- Προγραμματισμός

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 520, ο διευθυντής θα πρέπει να καταρτίζει προγράμματα για τις ελεγκτικές διαδικασίες που θα ακολουθηθούν. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι τα παραπάνω προγράμματα θα πρέπει να είναι σύμφωνα με το καταστατικό του προγράμματος ελέγχου καθώς και με τις επιδιώξεις της διοίκησης.

- Πολιτικές και διαδικασίες

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 530, ο διευθυντής του τμήματος εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να καταρτίσει γραπτές πολιτικές και διαδικασίες με σκοπό την καθοδήγηση των στελεχών της ομάδας ελέγχου. Η μορφή των πολιτικών αυτών είναι σε άμεση σύνδεση με τη δομή και το μέγεθος της υπηρεσίας της ομάδας ελέγχου.

- Διοίκηση και Ανάπτυξη του προσωπικού

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί, όπως αναφέρεται και στο πρότυπο 540, μέσω της γραπτής αναφοράς των καθηκόντων για κάθε μέλος της ομάδας ελέγχου, την επιλογή των κατάλληλων ατόμων για τη θέση, της εκπαίδευσης καθώς και μέσω της αξιολόγησης της απόδοσης και παροχής καθοδήγησης. Βασικός στόχος είναι η εξέλιξη των εργαζόμενων μέσω της εξέλιξης της εταιρίας.

- Σχέση με τους εξωτερικούς ελεγκτές

Με βάση το επαγγελματικό πρότυπο 550, ο υπεύθυνος του τμήματος εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να συντονίζει τις ενέργειες του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου. Πρέπει να αναφερθεί ότι αν και υπάρχουν κοινά σημεία οι επιδιώξεις και τα σημεία που εστιάζει ο εσωτερικός και ο εξωτερικός ελεγκτής διαφέρουν σημαντικά.

3.10 Απάτη

Ορισμός της απάτης

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι δεν υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος ορισμός που να χαρακτηρίσει την απάτη ως έννοια. Σύμφωνα με τους Singleton et al. (2006) η απάτη είναι μια λέξη που μπορεί να ερμηνευθεί με διάφορους τρόπους. Η απάτη μπορεί να χαρακτηριστεί ως όλα τα μέσα και οι τρόποι που έχει στη διάθεση του ο άνθρωπος με βασικό σκοπό να αποκτήσει πλεονέκτημα και προβάδισμα έναντι κάποιου άλλου χρησιμοποιώντας ψευδή δεδομένα και χαρακτηρισμούς.

Είναι σημαντικό για λόγους κατανόησης να διαχωριστούν οι έννοιες της απάτης και του σφάλματος κατά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Σύμφωνα με τις Özkul and Pamukcu (2012) το βασικό στοιχείο που διαχωρίζει τις δύο έννοιες είναι η πρόθεση. Το σφάλμα διαπράττεται κατά βάσει ακούσια λόγω των αδυναμιών του ατόμου ή του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ενεργεί. Στον αντίποδα η απάτη διαπράττεται με δόλο και το άτομο έχει πλήρη επίγνωση των πράξεων του.

Η Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (Association of Certified Fraud Examiners - ACFE) των Η.Π.Α όρισε την επαγγελματική απάτη ως μια ενέργεια που βασίζεται στην εξαπάτηση και έχει ως απώτερο σκοπό το κέρδος. Η απάτη μετατρέπεται σε έγκλημα όταν πρόκειται για ηθελημένη παραποίηση της αλήθειας ή απόκρυψη ενός γεγονότος για να οδηγηθεί κάποιος να ενεργήσει σε βάρος του (Black's Law Dictionary). Αυτό σημαίνει ότι αν χρησιμοποιήσουμε ψευδείς ισχυρισμούς για να αποσπάσουμε από κάποιο άτομο ή οργανισμό χρήματα ή περιουσιακά στοιχεία διαπράττουμε απάτη.

Με βάση το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 240 (INTERNATIONAL FEDERATION OF ACCOUNTANTS - IFAC), η απάτη ορίζεται ως μια εσκεμμένη πράξη ατόμων (που πραγματοποιείται είτε από τη διοίκηση, είτε από τους υπαλλήλους είτε από τρίτους) με αποτέλεσμα την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Το πρότυπο αναφέρει ότι οι έννοιες του λάθους και της απάτης διακρίνονται με βάση την πρόθεση του ατόμου, δηλαδή εάν έγινε ακούσια ή εκούσια.

Τέλος, οι Stolowy και Breton (2004) με βάση την Αμερικανική Επιτροπή η απάτη ορίζεται ως «κάθε πράξη που οδηγεί σε παραπλανητικές οικονομικές καταστάσεις».

3.11 Το τρίγωνο της απάτης

Η έννοια του τριγώνου της απάτης διατυπώθηκε πρώτη φορά στο ελεγκτικό πρότυπο 99 των Η.Π.Α. (Free, 2015). Οι τρεις παράγοντες που επηρεάζουν την πραγματοποίηση της απάτης είναι:

- η πίεση που αντιμετωπίζει το άτομο,
- η ευκαιρία να διαπράξει την απάτη,
- η εκλογίκευση της απάτης.

Πίεση

Βάσει ερευνητικών εργασιών που έχουν διεξαχθεί για το θέμα της απάτης έχει διαπιστωθεί ότι πλειονότητα των απατών που έχουν διαπραχθεί έχουν σαν εφιαλτήριο τις οικονομικές δυσκολίες και την ανάγκη εξεύρεσης πόρων. Στις περισσότερες περιπτώσεις η πίεση οδηγεί τον δράστη να αναλάβει σημαντικά ρίσκα και κινδύνους έτσι ώστε να εξασφαλίσει τους απαραίτητους πόρους. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η πίεση πολλές φορές δεν είναι να παρατηρηθεί από κάποιον εξωτερικό παρατηρητή ή δεν είναι στην ουσία πραγματική. Χαρακτηριστικά παραδείγματα πίεσης που οδηγούν στην υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων θα μπορούσαν να είναι το υψηλό κόστος ιατρικών δαπανών, η ψύχωση για προσωπική επιτυχία, η έλλειψη σεβασμού, τα υψηλά προσωπικά χρέη και οι οικογενειακές πιέσεις.

Ευκαιρίες

Οι βασικότεροι παράγοντες που οδηγούν στην διάπραξη της απάτης είναι:

- Αναποτελεσματικοί εσωτερικοί έλεγχοι
Η ύπαρξη ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου δημιουργεί το κενό που απαιτείται για να διαπραχθεί η απάτη. Η έλλειψη διαχωρισμού των καθηκόντων και εξουσιοδότησης των συναλλαγών καθώς και η έλλειψη επιτόπιων ελέγχων είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα. Αποτελεί καθήκον της διοίκησης να ενημερώνει τα στελέχη της οντότητας σχετικά με τους κανόνες επιχειρησιακής ηθικής έτσι ώστε να καθιερωθεί μια κουλτούρα σεβασμού των κανόνων και των αρχών της οντότητας.
- Αναποτελεσματικό διοικητικό συμβούλιο

Όταν το διοικητικό συμβούλιο μιας εταιρίας είναι αδύναμο και εξαρτώμενο , τότε δημιουργείται η αντίληψη σε ανώτερα κλιμάκια διοίκησης ότι δεν υπάρχει ισχυρός και αντικειμενικός ελεγκτικός μηχανισμός με αποτέλεσμα να δημιουργείται η ευκαιρία για δόλιες ενέργειες.

- Πρακτικές ατιμωρησίας

Σε πολλές περιπτώσεις οι εργαζόμενοι αισθάνονται ότι σε περίπτωση που αποκαλυφθεί η απάτη, δε θα αντιμετωπίσουν κάποια σοβαρή τιμωρία. Σε πολλές περιπτώσεις οι επιχειρήσεις επιλέγουν να τιμωρήσουν τους εργαζόμενους με απλή επίπληξη.

- Έλλειψη ηθικής καθοδήγησης και ηγεσίας

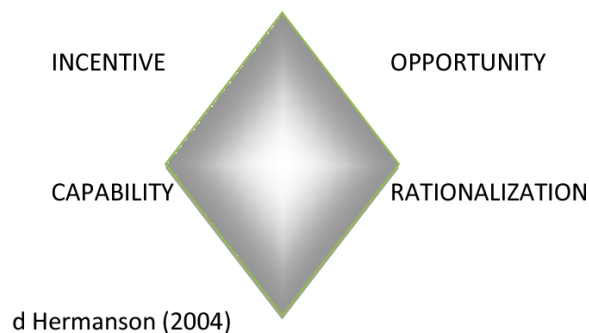
Σε αρκετές περιπτώσεις, στελέχη που διέπραξαν απάτη είτε δεν γνώριζαν ότι αυτό που έκαναν ήταν λάθος είτε είχαν την εντύπωση ότι ενεργούσαν προς το συμφέρον της επιχείρησης. Αυτή η αντιμετώπιση προκαλείται κυρίως λόγω ανεπαρκούς ενημέρωσης και καθοδήγησης από την πλευρά της διοίκησης. Σε περιπτώσεις που οι κανόνες και οι πολιτικές που πρέπει να εφαρμοστούν είναι περίπλοκες η ηθική καθοδήγηση είναι καθοριστικός παράγοντας για την αποφυγή του κινδύνου κατάρτισης παραπλανητικών οικονομικών καταστάσεων. Είναι ευθύνη των αρμόδιων ατόμων να αναλάβουν την εκπαίδευση και καθοδήγηση του προσωπικού έτσι ώστε πέραν της ηθικής καθοδήγησης να λειτουργούν και ως πρότυπο ηθικής συμπεριφοράς.

Εκλογίκευση

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι τα άτομα δεν θα διέπρατταν την απάτη αν δεν υπήρχε η δυνατότητα να δικαιολογηθεί με βάση τον προσωπικό κώδικα ηθικής τους. Για τους περισσότερους εργαζόμενους, ο βασικός παράγοντας που τους αποτρέπει από την υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων είναι η προσωπική τους ακεραιότητα και ο κώδικας ηθικής που τους χαρακτηρίζει. Αυτό σημαίνει ότι πολλοί εργαζόμενοι δε θα διέπρατταν την απάτη ακόμα και αν υπήρχε η ανάγκη ή η ευκαιρία. Ορισμένες συμπεριφορές εκλογίκευσης που συνδέονται με πράξεις απάτης είναι η αίσθηση ότι κάποιος δεν πληρώνεται για τις υπηρεσίες που προσφέρει, η αίσθηση ότι κάποιος που κατέχει ιεραρχική θέση έχει πλεονεκτήματα να διαπράξει μια δόλια ενέργεια χωρίς να αποκαλυφθεί καθώς και η υπόθεση ότι είναι μια προσωρινή κατάσταση που μόλις οι συνθήκες το επιτρέψουν θα σταματήσει.

3.12 Η θεωρία του διαμαντιού της λογιστικής απάτης

Σύμφωνα με τους Wolfe και Hermanson (2004) η θεωρία του τριγώνου της απάτης θα πρέπει να ενισχυθεί και να αναπτυχθεί προκειμένου να βοηθήσει στην πρόληψη και την ανίχνευση της απάτης με την προσθήκη ενός ακόμα βασικού στοιχείου πέραν των τριών που έχουν ήδη αναφερθεί το οποίο είναι η ικανότητα του ατόμου να διαπράξει το αδίκημα της απάτης. Υποστήριξαν ότι ακόμα και αν υπάρχει η ευκαιρία, η πίεση και η εκλογίκευση δεν είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί η απάτη χωρίς την ύπαρξη ικανότητας.

EIKONA 2- FRAUD TRIANGLE THEORY, HERMANSON 2004

Ικανότητα σημαίνει ότι το άτομο έχει τις κατάλληλες δεξιότητες και γνώσεις για να πράξει δόλιες ενέργειες χωρίς να γίνει αντιληπτό. Το κατάλληλο άτομο για να διαπράξει την απάτη είναι έξυπνο και ικανό για να ανιχνεύσει τις αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου και να χρησιμοποιήσει τη θέση του στην οντότητα ως πλεονέκτημα.

Το διαμάντι της απάτης προσπαθεί να μας αποκαλύψει όχι μόνο πως αλλά και ποιος θα μπορέσει να αξιοποιήσει την ευκαιρία που θα του παρουσιαστεί και θα διαπράξει το έγκλημα της απάτης.

3.13 Οι κατηγορίες της απάτης και τα χαρακτηριστικά τους

Τρεις είναι οι βασικότερες κατηγορίες απάτης. (Financial Crime Academy (FCA), 2023) Η πρώτη από αυτές τις κατηγορίες επαγγελματικής απάτης είναι η υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων, η οποία περιλαμβάνει την κλοπή ή την κατάχρηση των περιουσιακών στοιχείων ενός οργανισμού. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν, η κλοπή περιουσιακών στοιχείων, όπως

εγκαταστάσεις, αποθέματα, μετρητά, σύσταση ψευδών τιμολογίων, απάτη στα υπόλοιπα εισπρακτέων λογαριασμών και απάτες που σχετίζονται με μισθοδοσία.

Η δεύτερη κατηγορία σχετίζεται με ψευδείς οικονομικές καταστάσεις. Αυτό γίνεται με τη μορφή παραποίησης οικονομικών καταστάσεων για να αποδειχθεί ότι επιτυγχάνονται οι οικονομικοί στόχοι. Περιλαμβάνει επίσης την παραποίηση εγγράφων.

Η τρίτη κατηγορία απάτης είναι η διαφθορά — για παράδειγμα, η χρήση δωροδοκιών ή η αποδοχή χρηματισμού, καθώς και η ακατάλληλη χρήση των εμπιστευτικών πληροφοριών της εταιρείας.

3.14 Πρόληψη και ανίχνευση της απάτης

Σύμφωνα με τους Lendez και Lorevec (2001) προκειμένου να επιτευχθεί αποτελεσματική πρόληψη της απάτης καθοριστικός είναι ο ρόλος της διοίκησης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη δημιουργία ενός κατάλληλου περιβάλλοντος και μιας κουλτούρας πρόληψης της απάτης αλλά και με τη πρόσληψη κατάλληλων ατόμων όπου με τη σωστή εκπαίδευση θα δημιουργηθεί η κουλτούρα και η νοοτροπία για αποφυγή αθέμιτων ενεργειών. Τέλος, για να μπορέσουν να εφαρμοστούν τα παραπάνω θα πρέπει να αναπτυχθεί ένας κατανοητός και κώδικας ηθικής.

Προκειμένου να εντοπιστούν περιοχές ευπάθειας όπου ο κίνδυνος οικονομικής ανακρίβειας είναι πιο μεγάλος σύμφωνα με τον Mawutor (2014) απαιτείται η κατάρτιση και ανάπτυξη ενός κατάλληλου σχεδίου ελέγχου από τους ελεγκτές.

Σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 240, η πρωταρχική ευθύνη για την πρόληψη της απάτης ανήκει σε αυτούς που είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση της οντότητας και με τη διοίκηση. Είναι πολύ σημαντικό η διοίκηση της οντότητας να θέσει ως βασικό της στόχο την πρόληψη της απάτης έτσι ώστε να ελαττωθούν οι ευκαιρίες διάπραξης της απάτης. Κάτι τέτοιο θα λειτουργούσε αποτρεπτικά προς τους εργαζόμενους της οντότητας καθώς υπάρχει μεγάλη πιθανότητα εντοπισμού και τιμωρίας. Αυτό συνεπάγεται τη δημιουργία μιας κουλτούρας αξιοπιστίας και συμπεριφοράς με βάση τον κώδικα δεοντολογίας της οντότητας, η οποία μπορεί να ενισχυθεί μέσω του ελέγχου των ατόμων που έχουν την ευθύνη της διακυβέρνησης.

Αναφορικά με την ευθύνη του ελεγκτή σχετικά με τον εντοπισμό της απάτης το πρότυπο αναφέρει ότι ο ελεγκτής που διενεργεί τον έλεγχο έχει την ευθύνη να αποκτήσει εύλογη διασφάλιση ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη σφάλματα είτε αυτά οφείλονται σε

λάθη είτε σε απάτες. Ωστόσο, η ύπαρξη ενδογενών περιορισμών έχει σαν αποτέλεσμα ορισμένα ουσιώδη σφάλματα να μην εντοπιστούν παρότι ο έλεγχος είναι σωστά καταρτισμένος και έχει αναπτυχθεί με βάση τα ΔΠΕ. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ο κίνδυνος μη εντοπισμού του σφάλματος της απάτης είναι αρκετά υψηλότερος από τον κίνδυνο μη εντοπισμού του σφάλματος που προκύπτει από κάποιο λάθος. Αυτό συμβαίνει διότι προκειμένου να συγκαλυφθεί η απάτη έχουν δημιουργηθεί πολυσύνθετα και οργανωμένα σχήματα. Η κατάσταση επιδεινώνεται ακόμα περισσότερο όταν τα προαναφερθέντα σχήματα συνδέονται με συμπαιγνίες καθώς παραπλανούν εντέχνως τον ελεγκτή παρουσιάζοντας ψευδή τεκμήρια που εκ πρώτης όψεως μοιάζουν αληθή.

Η ικανότητα του ελεγκτή να ανιχνεύσει την απάτη εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως για παράδειγμα η ιεράρχηση των ατόμων που διαπράττουν την απάτη καθώς όσο πιο υψηλόβαθμο είναι το στέλεχος τόσο δυσκολότερη είναι η ανίχνευση των πράξεών τους, οι ικανότητες του δράστη, έκταση της χειραγώγησης καθώς και ο υπάρχων βαθμός συμπαιγνίας.

Σύμφωνα με τον Razaee (2005) οι επιχειρήσεις προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα φαινόμενα αλλοίωσης των οικονομικών τους καταστάσεων αναγκάστηκαν να υιοθετήσουν στρατηγικές πρόληψης και ανίχνευσης της απάτης. Προκειμένου οι στρατηγικές αυτές να είναι αποτελεσματικές και να επιτελέσουν το έργο τους πρέπει να έχουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

1. Εκτίμηση της ευπάθειας της επιχείρησης απέναντι σε απάτες (fraud vulnerability)

Η εκτίμηση της ευπάθειας της επιχείρησης απέναντι σε λογιστικές απάτες είναι μια διαδικασία δυναμική που θα πρέπει να πραγματοποιείται σε τακτά χρονικά διαστήματα και σε διαρκή βάση. Επίσης, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να αναπτύξουν κανάλια επικοινωνίας με εσωτερικούς και εξωτερικούς χρήστες των οικονομικών καταστάσεων έτσι να διευκολυνθεί η διαδικασία αναφοράς δόλιων ενεργειών προς τη διοίκηση.

2. Εξέταση ικανότητας επικράτησης σε συνθήκες έντονου ανταγωνισμού (Gamesmanship)

Είναι η στρατηγική που αφορά την εξέταση της ικανότητας της επιχείρησης να επικρατεί και να επιβιώνει στην αγορά με τη χρήση των πεποιθήσεων και των αξιών της αλλά και του κώδικα ηθικής της ανώτερης διοίκησης κατά τη διαδικασία σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων. Ο συνεχής έλεγχος των παραπάνω μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα και την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων.

3. Εταιρική διακυβέρνηση

Η εταιρική διακυβέρνηση είναι σύνολο κανόνων και αρχών βάσει των οποίων διοικείται και ελέγχεται μια οντότητα. Τα μέρη που την απαρτίζουν είναι το διοικητικό συμβούλιο της εταιρίας, τα στελέχη της ανώτερης διοίκησης, οι εσωτερικοί και οι εξωτερικοί ελεγκτές καθώς και οι κυβερνητικοί φορείς. Βασικός στόχος της εταιρικής διακυβέρνησης είναι η προστασία των συμφερόντων των επενδυτών, η διασφάλιση της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων.

4. Προγράμματα πρόληψης της λογιστικής απάτης

Προκειμένου να αποτρέψουν την ανάπτυξη απάτων από τα στελέχη τους οι επιχειρήσεις οφείλουν να αναπτύσσουν σε τακτά χρονικά διαστήματα προγράμματα πρόληψης της απάτης καθώς και τις απαραίτητες πολιτικές και διαδικασίες και να τα γνωστοποιήσουν στο προσωπικό. Κατάλληλα άτομα για την εφαρμογή αυτών των πολιτικών είναι οι εσωτερικοί ελεγκτές, οι δικηγόροι καθώς και υπάλληλοι της διοίκησης του ανθρώπινου δυναμικού.

5. Αποτελεσματικότητα εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου

Ο ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή είναι να ενεργεί αμερόληπτα και να ακολουθεί με προσήλωση το έργο του χωρίς να επηρεάζεται από τυχόν γνωριμίες κυρίως με τα στελέχη της ανώτερης διοίκησης. Έχει την υποχρέωση να εντοπίζει οπουδήποτε γεγονός θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα και τους στόχους της οντότητας καθώς και να δίνει έγκαιρη αναφορά στη διοίκηση. Από την άλλη πλευρά, ο εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να ενεργεί με επαγγελματικό σκεπτικισμό, δηλαδή με κριτική σκέψη και να δίνει ιδιαίτερη προσοχή στις ενδείξεις απάτης που παρατηρεί.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

3.15 Περίπτωση Satyam Computer Services Limited

Η Satyam Computer Services Limited αποτέλεσε μια από τις μεγαλύτερες εταιρίες παγκοσμίως στον τομέα της πληροφορικής και της εξωτερικής ανάθεσης έργων, έχοντας υψηλού επιπέδου πελάτες ανά τον κόσμο (Dr Bhasin, 2013). Η εταιρία ιδρύθηκε το 1987 στην Ινδία από τον Ramalinga Raju. Κύριο χαρακτηριστικό της εταιρίας είναι η ραγδαία ανάπτυξη της. Ξεκίνησε με

είκοσι εργαζόμενους και εξελίχθηκε σε μια παγκόσμια επιχείρηση παροχής υπηρεσιών. Η Satyam είχε κερδίσει αρκετά βραβεία για την καινοτομία και την εταιρική διακυβέρνηση που επέδειξε στο διάστημα λειτουργία της.

Το 2007 η ελεγκτική εταιρία Ernst and Young βράβευσε τον ιδρυτή της εταιρίας Ramalinga Raju με το βραβείο του επιχειρηματία της χρονιάς. Το 2008 το παγκόσμιο συμβούλιο για την εταιρική διακυβέρνηση απένειμε στην εταιρία το βραβείο “Global Peacock Award”, για την παγκόσμια αριστεία που επέδειξε σχετικά με την εταιρική λογοδοσία.

Τίποτα από τα παραπάνω δε μπορούσε να προαναγγείλει ότι σε μόνο πέντε μήνες μετά θα οδηγούμασταν σε ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα των τελευταίων ετών (Ahmad, Malawat , Kochar, & Roy, 2010) και το μεγαλύτερο στην Ινδία.

3.16 Η ανάπτυξη της εταιρίας στο πέρασμα των χρόνων

Το 2003 (Dr Bhasin, 2013) οι υπηρεσίες πληροφορικής της εταιρίας απασχολούσαν 13.120 υπαλλήλους που εξυπηρετούσαν περισσότερους από 300 πελάτες παγκοσμίως. Κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, η αγορά των υπηρεσιών πληροφορικής υπολογιζόταν στα 400 δισεκατομμύρια δολάρια, με ετήσιο εκτιμώμενο ρυθμό ανάπτυξης 6,4%.

Τα βασικά συστατικά στοιχεία αυτής της ανερχόμενης αγοράς ήταν:

- η αύξηση της χρησιμότητας και σημασίας της βιομηχανίας της πληροφορικής για τις επιχειρήσεις σε παγκόσμια κλίμακα
- η επίδραση του διαδικτύου στο ηλεκτρονικό εμπόριο
- η ανάπτυξη και παροχή υπηρεσιών πληροφορικής στην Ινδία
- η αυξανόμενη τάση των παρόχων πληροφορικής που θα μπορούσαν να παρέχουν μια σειρά υπηρεσιών.

Προκειμένου να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό τόσο στην εγχώρια όσο και στην παγκόσμια αγορά, η Satyam ανέπτυξε στρατηγικές επιχειρηματικής ανάπτυξης.

Κατά το διάστημα 2003-2008, η εταιρία πέτυχε να αναπτυχθεί σε όλους τους οικονομικούς δείκτες που κεντρίζουν το ενδιαφέρον των επενδυτών. Το 2008 αποτέλεσε ένα έτος ορόσημο για την εταιρία. Οι πωλήσεις υπολογίστηκαν σε 467 εκατομμύρια και η συνολική της έφτασε τα 1,2

δισεκατομμύρια. Παρουσίασε ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης που ξεπέρασε το 35% και λειτουργικά κέρδη 21% κατά μέσο όρο. Αντίστοιχα, και τα κέρδη ανά μετοχή αυξήθηκαν από 0,12 δολάρια σε 0,62 δολάρια με ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης που προσέγγισε το εντυπωσιακό 40%. Τέλος, μέσα πέντε χρόνια η τιμή της μετοχής εκτινάχθηκε από τα 138,08 INR το 2003 (Indian Rupee) σε 526,25 INR το 2009 , μια αύξηση κατά 300%. Το εξωτερικό περιβάλλον συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην εξέλιξη της Satyam σε μια από τις πλέον αναγνωρίσιμες επωνυμίες στον τομέα της πληροφορικής όμως οι αριθμοί δεν απεικόνιζαν την πραγματικότητα και θα οδηγούσαν σε μια διεθνούς φήμης λογιστική απάτη.

Παρακάτω (Shirur, 2011) παρουσιάζονται συνοπτικά τα σημαντικότερα γεγονότα από το 1987 μέχρι το 2009 και καθόρισαν την πορεία της εταιρίας:

- 1987: Η εταιρία ιδρύθηκε στην πόλη Hyderabad στην Ινδία.
- 1991: Η μετοχή της εταιρίας διαπραγματεύεται στο Χρηματιστήριο της Βομβάης.
- 2001: Η μετοχή συμπεριλαμβάνεται στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης, τα έσοδα ξεπέρασαν το 1 δισεκατομμύριο δολάρια.
- 2008: Τα έσοδα ξεπέρασαν τα 2 δισεκατομμύρια δολάρια.
- 16 Δεκεμβρίου 2008: Η Satyam ανακοίνωσε την απόφαση της για εξαγορά στο σύνολο τους δύο εταιριών τις Maytas Properties and Maytas Infra που ανήκαν στους γιούς του ιδρυτή της εταιρίας. Η εξαγορά εν τέλει δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ καθώς η αντίδραση των υπόλοιπων επενδυτών είχε σαν αποτέλεσμα να ακυρωθεί η αρχική συμφωνία. Το αποτέλεσμα των παραπάνω ενεργειών ήταν να μειωθεί κατά 55%.
- 23 Δεκεμβρίου 2008: Η παγκόσμια τράπεζα απαγορεύει στη Satyam να συναλλάσσεται με τις άμεσες συμβάσεις της Τράπεζας για μια περίοδο 8 χρόνων.
- 25 Δεκεμβρίου 2008: Η Satyam ζητάει από την παγκόσμια τράπεζα να παρέχει μια εξήγηση σχετικά με την ποινή που της επιβλήθηκε και οδήγησε στο να κλονισθεί η εμπιστοσύνη των επενδυτών.
- 26 Δεκεμβρίου 2008: Ο Mangalam Srinivasan , διευθυντής της εταιρίας θα παραιτηθεί μετά την ανακοίνωση της παγκόσμιας τράπεζας.
- 28 Δεκεμβρίου 2008: Τρεις διευθυντές ακόμα παραιτούνται με αποτέλεσμα η εταιρία να αναβάλλει τη συνεδρίαση του διοικητικού συμβουλίου όπου αναμενόταν να ανακοινωθεί

η ανανέωση του διοικητικού συμβουλίου. Η εταιρία προσλαμβάνει την Merrill Lynch με στόχο να προταθούν στρατηγικές ενίσχυσης της αξίας των μετοχών.

- 2 Ιανουαρίου 2009: Το ποσοστό των μετοχών που κατείχαν οι ιδρυτές της εταιρίας περιορίστηκε από 8,64% σε 5,13%.
- 6 Ιανουαρίου 2009: Το παραπάνω μειώνεται περισσότερο στο 3,6%.
- 7 Ιανουαρίου 2009: Ο ιδρυτής της Satyam, Ramalinga Raju, παραιτείται και παραδέχεται ότι τα οικονομικά στοιχεία της εταιρίας είναι διογκωμένα. Πιο συγκεκριμένα τα μετρητά και οι καταθέσεις της εταιρίας που εμφανίζονται στον ισολογισμό δεν είναι αληθή. Επικρατεί αναταραχή στην αγορά και για αυτό άλλες εταιρίες που αναλαμβάνουν την ανάθεση έργων προσπαθούν να διασφαλίσουν την αξιοπιστία τους σε πελάτες και προμηθευτές.
- 8 Ιανουαρίου 2008: Η Satyam προσπαθεί να καθησυχάσει τους πελάτες και τους προμηθευτές της ότι η εταιρία θα συνεχίσει απρόσκοπτα τη λειτουργία της μετά την αποκάλυψη της απάτης από τον CEO της εταιρίας. Οι δικηγορικές εταιρίες Izard Nobel and Vianale & Vianale με έδρα την Αμερική κατέθεσαν ομαδικές αγωγές για λογαριασμό των πελατών τους στις Η.Π.Α. Αυτές είναι και οι πρώτες νομικές συνέπειες που αντιμετώπισε η εταιρία μετά την αποκάλυψη του σκανδάλου.
- 11 Ιανουαρίου 2008: Η ινδική κυβέρνηση σε μια προσπάθεια να αποτρέψει την κατάρρευση της εταιρίας, εγκατέστησε τρία νέα άτομα στο διοικητικό συμβούλιο της εταιρίας.
- 12 Ιανουαρίου 2008: Το νέο διοικητικό συμβούλιο της εταιρίας, προχώρησε σε μια συνέντευξη τύπου ενημερώνοντας το κοινό ότι ψάχνει νέα κεφάλαια, με σκοπό να αποφύγει την κατάρρευση της εταιρίας.

3.17 Η αποκάλυψη του σκανδάλου και ο τρόπος πραγματοποίησης της απάτης

Στις 7 Ιανουαρίου του 2009 (Dr Bhasin, 2013), ο ιδρυτής της Satyam προχώρησε σε μια πρωτοφανή κίνηση στέλλοντας μια επιστολή στο διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας με σκοπό να ενημερώσει ότι τα οικονομικά στοιχεία της εταιρίας έχουν παραποιηθεί κατ' επανάληψη στις προηγούμενες χρήσεις. Ανέφερε χαρακτηριστικά ότι τα περιουσιακά στοιχεία της εταιρίας στην κατάσταση οικονομικής θέσης έχουν υπερεκτιμηθεί κατά 1,47 δισεκατομμύρια. Πιο αναλυτικά,

1,04 δισεκατομμύρια δολάρια που ισχυριζόταν ότι κατείχε η τράπεζα σε δάνεια και σε τραπεζικές καταθέσεις φαίνεται ότι ήταν ανύπαρκτα. Ταυτόχρονα, οι υποχρεώσεις της εταιρίας παρουσιάστηκαν υποεκτιμημένες. Η Satyam προκειμένου να συμβαδίζει με τις αναλύσεις των επενδυτών, παρουσίαζε σχεδόν κάθε τρίμηνο υπερεκτιμημένα έσοδα.

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η απάτη, ο Raju και ο υπεύθυνος του τμήματος εσωτερικού ελέγχου της εταιρίας χρησιμοποίησαν διάφορες μεθόδους (Ramachadran, 2009). Πιο αναλυτικά χρησιμοποιώντας τον προσωπικό του υπολογιστή δημιούργησε πλαστά τραπεζικά αντίγραφα με σκοπό τη διόγκωση των τραπεζικών λογαριασμών στην κατάσταση οικονομικής θέσης με υπόλοιπα που στην πραγματικότητα δεν υπήρχαν. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την παρουσίαση ψεύτικων εσόδων από τόκους μέσω των ψεύτικων τραπεζικών λογαριασμών. Επίσης, ο Raju αποκάλυψε ότι δημιούργησε 6.000 ψεύτικους λογαριασμούς μισθοδοσίας και υπεξαίρεσε τα χρήματα της εταιρίας. Επιπροσθέτως, φάνηκε ότι σημαντική συμβολή στην απάτη είχε και ο υπεύθυνος του τμήματος εσωτερικού ελέγχου, καθώς δημιούργησε ψεύτικους λογαριασμούς πελατών και μέσω ψεύτικων τιμολογίων παρουσίαζε αυξημένα έσοδα. Ακόμα, κατασκεύασε πλαστά ψηφίσματα των αποφάσεων του διοικητικού συμβουλίου με σκοπό την απόκτηση δανείων εξ ονόματος της εταιρίας. Τέλος, τα έσοδα της εταιρίας μέσω του American Depository Receipts στις Η.Π.Α δεν εμφανίστηκαν ποτέ στις δημοσιευμένες καταστάσεις οικονομικής θέσης.

Σύμφωνα με τον Damodaran, η περίπτωση του σκανδάλου της Satyam είναι μια περίπτωση αμέλειας των καθηκόντων των στελεχών, κατάρρευσης των ηθικών αξιών και έλλειψη εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Βασικός παράγοντας που οδήγησε στην απάτη είναι η ανθρώπινη απληστία και ματαιοδοξία.

Προάγγελος της αποκάλυψης του σκανδάλου ήταν η ακύρωση της εξαγοράς των εταιριών Maytas Infrastructure Limited και Maytas Properties από την Satyam τον Δεκέμβριο του 2008. Η Satyam στόχευε να εξαγοράσει το 51% της Maytas Infrastructure Limited , μιας κατασκευαστικής εταιρίας δίνοντας το ποσό των 300 εκατομμυρίων δολαρίων. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι ο Raju κατείχε το 37% των μετοχών της Maytas Infrastructure Limited και 35% στην Maytas Properties. Την συγκεκριμένη περίοδο η Satyam ήταν η πρώτη ινδική εταιρία που χρησιμοποιούσε τα διεθνή πρότυπα χρηματοοικονομικής αναφοράς. Το διοικητικό συμβούλιο της εταιρίας συμφώνησε και αποδέχτηκε την πρόταση του ιδρυτή της για συμμετοχή στην Maytas Infrastructure και για εξαγορά της Maytas Infrastructure Limited εταιρίες που ανήκαν σε συγγενικά πρόσωπα του Raju. Ωστόσο,

η απόφαση δεν εφαρμόστηκε ποτέ διότι οι επενδυτές διαφώνησαν με αυτή την εξέλιξη , πούλησαν τις μετοχές που είχαν στην κατοχή τους και απείλησαν να κινηθούν νομικά εναντίον της διοίκησης. Στις δυσμενείς αυτές εξελίξεις προστέθηκε και η απόφαση της Παγκόσμιας Τράπεζας να απαγορεύσει την επιχειρηματική δραστηριότητα για την Satyam για 8 χρόνια λόγω της αδυναμίας της εταιρίας να παρέχει τις πληροφορίες που ζητήθηκαν για τιμολόγια καθώς και για ακατάλληλες πληρωμές στο προσωπικό της εταιρίας.

Στη συνέχεια στην προσπάθεια διάσωσης της εταιρίας , η Satyam προσέλαβε την επενδυτική τράπεζα Merrill Lynch με σκοπό να αναζητηθεί κάποιος αγοραστής ή επενδυτής για την εταιρία. Ωστόσο η επενδυτική τράπεζα διέκοψε τη συνεργασία στον απόηχο των οικονομικών ατασθαλιών που αποκαλύφθηκαν. Οι παραπάνω εξελίξεις οδήγησαν τον πρόεδρο της εταιρίας να παραιτηθεί όταν συνειδητοποίησε ότι τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου καθώς και το Συμβούλιο Κεφαλαιαγοράς της Ινδίας είχαν ανακαλύψει ότι οι λογαριασμοί είχαν παραποιηθεί. Στην επιστολή που έστειλε ο Raju στο διοικητικό συμβούλιο της εταιρίας υποστήριξε ότι ούτε εκείνος ούτε διευθύνων σύμβουλος επωφελήθηκαν από την παραποίηση των οικονομικών στοιχείων καθώς και ότι το διοικητικό συμβούλιο γνώριζε την κατάσταση που είχε περιέλθει η εταιρία.

Σύμφωνα με τον Kirpalani (2009), το κενό που εμφανίζεται στον ισολογισμό της εταιρίας προέκυψε λόγω της διόγκωσης των εσόδων που ξεκίνησε τον Απρίλιο του 1999 και συνεχίστηκε για συναπτά έτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

4.1 Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου στην αντιμετώπιση της απάτης

Εισαγωγή

Ο εσωτερικός (Βασιλείου, 2017) έλεγχος έχει σαν κύριο στόχο την επίτευξη των σκοπών των οντοτήτων όπως αυτοί έχουν προσδιοριστεί στο στάδιο του προγραμματισμού. Κάθε οντότητα έχει αναπτύξει το δικό της σύστημα εσωτερικού ελέγχου το οποίο έχοντας αναπτύξει τις απαραίτητες πολιτικές, διαδικασίες και συστήματα αποσκοπεί στην εξάλειψη των κινδύνων που προκύπτουν από την επιχειρηματική δραστηριότητα. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η ανεξαρτησία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, ορίζεται μια ανεξάρτητη υπηρεσία στο εσωτερικό της οντότητας. Έτσι, για να ασκεί ανεξάρτητα αλλά και αποτελεσματικά το ρόλο της πρέπει να βρίσκεται σε άμεση επικοινωνία είτε με το Διοικητικό Συμβούλιο είτε με κάποια υπό επιτροπή αυτού.

Οι βασικές δραστηριότητες του εσωτερικού ελέγχου είναι:

- η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου που επισκοπεί και αξιολογεί το σύστημα εσωτερικού ελέγχου έχοντας συχνή επικοινωνία με τη διοίκηση της εταιρίας. Είναι υπεύθυνη να εντοπίσει και να επισημάνει κινδύνους που απειλούν την ομαλή λειτουργία της οντότητας καθώς και να παρέχει τις απαραίτητες λύσεις για την αντιμετώπιση των παραπάνω κινδύνων. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι ο εσωτερικός απλά προτείνει λύσεις αλλά δεν παρεμβαίνει στη λειτουργία της οντότητας προκειμένου να διατηρήσει την ανεξαρτησία και αμεροληψία του.
- Η διενέργεια Χρηματοοικονομικών, Λειτουργικών και Διοικητικών ελέγχων βάσει του προϋπολογισμού. Με σκοπό να διευκολυνθεί η πραγματοποίηση των παραπάνω ελέγχων χρησιμοποιούνται ειδικά προγράμματα που αναπτύσσονται από την ίδια την οντότητα.

Προκειμένου ο ελεγκτής να πετύχει το έργο του θα πρέπει να έχει την υποστήριξη της Διοίκησης της οντότητας, έτσι ώστε να εξασφαλίσει πρόσβαση σε δεδομένα που χρειάζονται για την αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Οι προτάσεις και τα συμπεράσματα του

εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να μεταβιβάζονται στη διοίκηση με τη μορφή γραπτών αναφορών και η διοίκηση με τη σειρά της θα πρέπει να πραγματοποιεί τις προτάσεις, έχοντας καθορίσει τον ανάλογο χρονικό ορίζοντα.

Τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου προκειμένου να διατηρήσουν την αποτελεσματικότητά τους ενσωματώνουν κάποιες δικλίδες ασφαλείας που έχουν ως στόχο να προστατευτούν τα περιουσιακά στοιχεία της οντότητας, να αντιμετωπιστούν τα φαινόμενα απάτης και να διαφυλαχθούν τα συμφέροντα και οι επιδιώξεις του μετόχου.

Η ύπαρξη ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου βοηθάει τον οργανισμό να μειώνει τα ρίσκα που αντιμετωπίζει και θέτουν σε κίνδυνο τους στόχους που έχουν τεθεί. Επίσης συμβάλει στην αποτελεσματική κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων και στην τήρηση της νομοθεσίας και των κανονισμών. Ο αποκλειστικός υπεύθυνος για την εγκαθίδρυση του τμήματος εσωτερικού ελέγχου είναι η Διοίκηση της εταιρίας η οποία ορίζει τους κανόνες και τις αρχές λειτουργίας του όπως και ελέγχει αν τηρούνται οι διαδικασίες. Καθοριστικός παράγοντας για τη δημιουργία του τμήματος εσωτερικού ελέγχου είναι η αναγνώριση των ρίσκων που αντιμετωπίζει η οντότητα έτσι ώστε να δημιουργηθούν τα κατάλληλα συστήματα που να περιορίζουν τους παράγοντες αυτούς.

Είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι όλα τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου αντιμετωπίζουν εγγενείς αδυναμίες και περιορισμούς. Η πιο κοινή αδυναμία είναι ότι δεν μπορεί να αποκλειστεί η πιθανότητα λάθους ή διάπραξης απάτης από τους εργαζομένους της οντότητας. Η Διοίκηση της εταιρίας προκειμένου να εξασφαλίσει την αποτελεσματική λειτουργία του τμήματος πρέπει να αποφασίσει αν θα προσλάβει μια ομάδα που θα στελεχώσει το τμήματα εσωτερικού ελέγχου. Η απόφαση αυτή εξαρτάται από την πολυπλοκότητα των συστημάτων καθώς και το κόστος ανάθεσης αυτής της υπηρεσίας σε εξωτερικούς συνεργάτες. Τέλος, η Διοίκηση της εταιρίας μπορεί να αποφασίσει ότι δεν υπάρχει σημαντική ανάγκη για τη δημιουργία ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου. Σε αυτή την περίπτωση, οι οντότητες θα πρέπει να αξιολογούν κάθε χρόνο τις δικλίδες που εφαρμόζονται ώστε να αποφασίζεται αν απαιτείται ή όχι η δημιουργία ενός ξεχωριστού τμήματος εσωτερικού ελέγχου.

Επιπλέον, συνίσταται μαζί με τη δημοσίευση των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων να δημοσιεύεται και μια έκθεση σχετικά με την επισκόπηση και αξιολόγηση του τμήματος

εσωτερικού ελέγχου. Πιο αναλυτικά, στη συγκεκριμένη έκθεση θα πρέπει να περιλαμβάνονται τα παρακάτω :

- οι μεταβολές που συνέβησαν σε σχέση με την προηγούμενη χρήση και την ικανότητα του οργανισμού να ανταποκρίνεται στις αλλαγές που συμβαίνουν στο οικονομικό περιβάλλον και στον κλάδο που δραστηριοποιείται η οντότητα,
- ο τρόπος με τον οποίο η Διοίκηση αξιολογεί την αποτελεσματική λειτουργία των δικλίδων ασφαλείας καθώς και του τμήματος εσωτερικού ελέγχου,
- η συχνότητα των εκθέσεων που παραδίδονται στη Διοίκηση σχετικά με την αποτελεσματικότητα του τμήματος εσωτερικού ελέγχου,
- οι δικλίδες που αν παρουσίαζαν αδυναμία θα προκαλούσαν σημαντικές επιπτώσεις στον οργανισμό,
- η αποτελεσματική κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων.

Η σημασία ύπαρξης ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου

Οι εσωτερικοί ελεγκτές έχουν καθοριστική συμβολή στην ανίχνευση και αποτροπή της απάτης και αποκαλύπτονται μέσω της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Με βάση τα ελεγκτικά πρότυπα, ο εσωτερικός ελεγκτής είναι απαραίτητο να διαθέτει επαρκή γνώση ώστε να ανιχνεύει και να αντιμετωπίζει τα σημάδια που προμηνύουν την ύπαρξη απάτης. Η συμβολή (Norman, Rose, & Rose, 2010) του εσωτερικού στην αντιμετώπιση της απάτης είναι σημαντική και για το λόγο αυτό οι εξωτερικοί ελεγκτές βασίζονται και αξιολογούν τις εκτιμήσεις των εσωτερικών ελεγκτών κατά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων.

Σύμφωνα με τους Younas και Kassim (2019) ο εσωτερικός έλεγχος έχει ως βασικό σκοπό να βοηθήσει μια οικονομική οντότητα να πετύχει τους στόχους της αλλά και να αποτρέψει την απώλεια πόρων με τη χρήση δόλιων ενεργειών. Πιο αναλυτικά, συμβάλλει στην αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων, τη συμμόρφωση στους κανονισμούς και τις οδηγίες που πρέπει να ακολουθεί η οντότητα όπως και στην επίτευξη των στόχων και της αποφυγής αστάθμητων παραγόντων.

Οι Daniela Petrașcu & Alexandra Tîeanu ασχολήθηκαν με τη συνεισφορά του εσωτερικού ελέγχου στην πρόληψη της απάτης. Πιο αναλυτικά, αναφέρονται στην συνεισφορά του εσωτερικού ελέγχου στην πρόληψη της οικονομικής απάτης σε κάθε είδους οικονομική οντότητα καθώς και στα

πλεονεκτήματα που μπορεί να προσφέρει η οργάνωση ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου. Εξάγεται το συμπέρασμα από την έρευνα των συγγραφέων ότι προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική λειτουργία της οντότητας και η επίτευξη των στόχων είναι απαραίτητη η οργάνωση ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου. Επιπλέον, το έργο του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να θά πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια σημαντική δραστηριότητα που προσθέτει αξία στην επιχείρηση και όχι ως μια δραστηριότητα που παράγει δαπάνες.

Σύμφωνα με τους DeZoort και Harrison, αποτελεί προσωπική ευθύνη και υποχρέωση του εσωτερικού ελεγκτή η ανίχνευση της απάτης η οποία μπορεί να επιτευχθεί μέσω της τήρησης της επαγγελματικής δεοντολογίας καθώς και με την εφαρμογή ελεγκτικών κανονισμών και πολιτικών.

Ιδιαίτερα αξιόλογη είναι η προσέγγιση των Bogdan, Mester και Gherai (2012) σχετικά με την συμπεριφορά των ελεγκτών αναφορικά με τις λογιστικές πολιτικές που αφορούν τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρουν ότι κύριος στόχος των ελεγκτών δεν είναι η εύρεση της απάτης ή του λάθους αλλά η αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και η διατύπωση προτάσεων για την πρόληψη φαινομένων απατηλής συμπεριφοράς.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΕΘΝΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΑΤΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ACFE 2022

4.2 Ένωση Πιστοποιημένων Ελεγκτών κατά της Απάτης (ACFE)

Ο ACFE (Association of Certified Fraud Examiners - ACFE) είναι μια επαγγελματική οργάνωση εξεταστών της απάτης. Οι βασικές της δραστηριότητες περιλαμβάνουν την παραγωγή για την απάτη, εκπαίδευση και εργαλεία. Ιδρύθηκε το 1988 από τον Τζόζεφ Τ. Γουέλς με έδρα το Όστιν του Τέξας. Από τον ACFE χορηγείται ο τίτλος του πιστοποιημένου εξεταστή της απάτης (Certified Fraud Examiner).

Για 12^η συναπτή χρονιά ο ACFE δημοσιεύει την έκθεση, Επαγγελματική Απάτη 2022: Αναφορά στα έθνη, η πιο πρόσφατη εξέταση από τον ACFE σχετικά με τους παράγοντες και τα στοιχεία της επαγγελματικής απάτης. Η συγκεκριμένη μελέτη ασχολείται με τις απάτες που πραγματοποιήθηκαν κατά την περίοδο της πανδημίας. Η έρευνα μας δείχνει ότι οι πιστοποιημένοι

εξεταστές της απάτες κατάφεραν επιτυχώς να προσαρμοστούν σε ένα περιβάλλον όπου κλήθηκαν να βρουν νέους καινοτόμους τρόπους διεξαγωγής της εργασίας τους. Επίσης, στη συγκεκριμένη περίοδο οι επαγγελματικές απάτες εντοπίστηκαν πιο γρήγορα συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια με αποτέλεσμα των περιορισμό των οικονομικών απωλειών.

Η επαγγελματική απάτη είναι η πιο δαπανηρή και διαδεδομένη μορφή οικονομικού εγκλήματος στον κόσμο. Υπάρχουν δύο βασικοί λόγοι που οδηγούν στο παραπάνω συμπέρασμα. Αναλυτικότερα, κάθε οργανισμός προκειμένου να λειτουργήσει αποτελεσματικά και να πετύχει τους στόχους του πρέπει να εμπιστευθεί τους εργαζόμενους του με πρόσβαση ή έλεγχο στα περιουσιακά στοιχεία της οντότητας. Όσο μεγαλύτερη είναι η έκθεση, τόσο πιο ευάλωτος είναι ο οργανισμός στην επαγγελματική απάτη. Επίσης, υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός ατόμων που έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν την απάτη. Το παγκόσμιο εργατικό δυναμικό αποτελείται από 3,3 δισεκατομμύρια άτομα. Ακόμα και αν υποθέσουμε ότι ένα μόνο μικρό ποσοστό θα εκμεταλλευτεί την εμπιστοσύνη των εργοδοτών το αποτέλεσμα θα είναι εκατομμύρια περιπτώσεις επαγγελματικής απάτης.

Με βάση τα στοιχεία της έκθεσης στην περίοδο μεταξύ Ιανουαρίου 2020 και Σεπτεμβρίου 2021 διενεργήθηκαν 2.110 περιπτώσεις απάτης. Οι απάτες που αναφέρονται στην έκθεση διαπράχθηκαν σε 133 χώρες και αφορούσαν 33 κλάδους. Οι απάτες πραγματοποιήθηκαν σε μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις, μικρές ιδιωτικές επιχειρήσεις, κρατικούς οργανισμούς, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς. Το αποτέλεσμα είναι ότι κανένας οργανισμός δεν είναι απρόσβλητος από φαινόμενα απάτης.

4.3 Κατηγορίες επαγγελματικής απάτης

Με βάση την έκθεση του ACFE οι κυριότερες κατηγορίες επαγγελματικής απάτης είναι τρεις και παρουσιάζονται παρακάτω:

1. Κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων

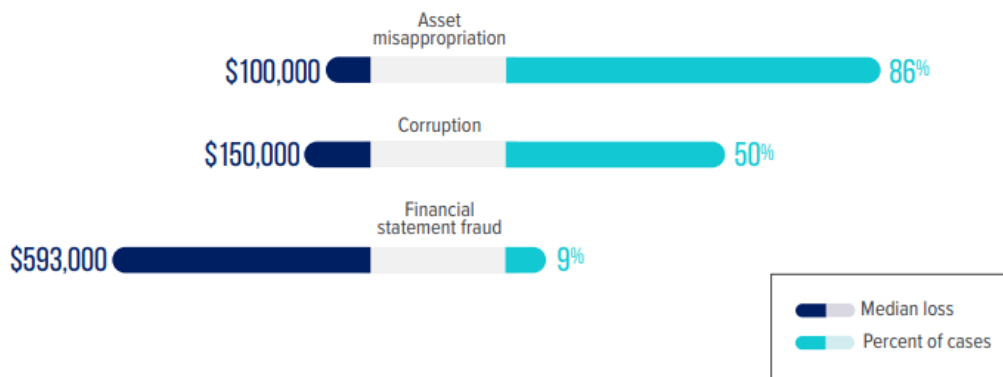
Είναι η πιο συχνή κατηγορία απάτης και καταλαμβάνει το 86% των περιπτώσεων και συνεπάγεται κλοπή ή κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων του εργοδότη από τον εργαζόμενο. Ωστόσο οι συγκεκριμένες περιπτώσεις προκαλούν κατά μέσο όρο και τις χαμηλότερες απώλειες στα 100.000 USD ανά περίπτωση.

2. Διαφθορά

Είναι η δεύτερη πιο συχνή περίπτωση απάτης και καταλαμβάνει το 50% των περιπτώσεων. Προκαλείται κατά μέσο όρο απώλεια 150.000 USD ανά περίπτωση απάτης. Περιλαμβάνει κυρίως αδικήματα όπως η δωροδοκία, ο εκβιασμός και η σύγκρουση συμφερόντων.

3. Απάτη στις οικονομικές καταστάσεις

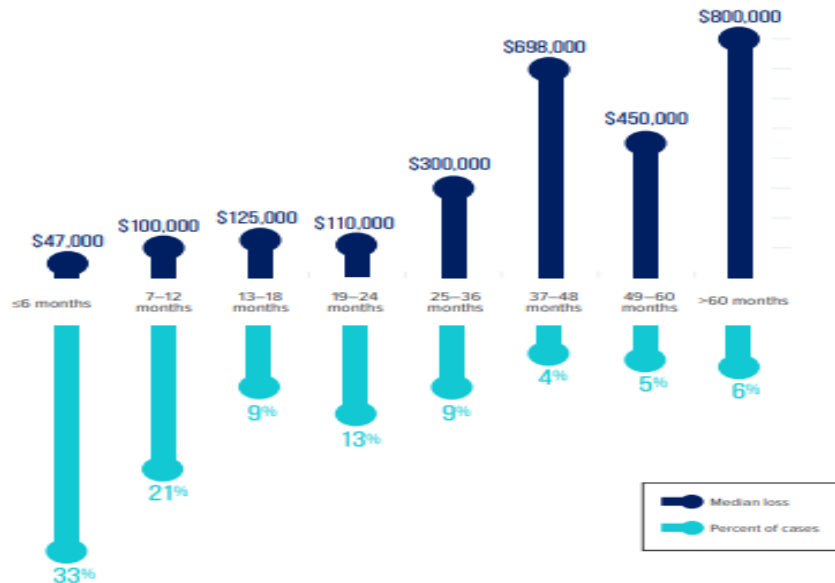
Είναι η λιγότερο συχνή κατηγορία (9%) αλλά και η πιο δαπανηρή καθώς προκαλεί απώλειες της τάξεως των 593.000 USD ανά περίπτωση. Περιλαμβάνει κυρίως σκόπιμα ουσιώδη σφάλματα και παραλείψεις στις οικονομικές καταστάσεις.

ΓΡΑΦΗΜΑ 1: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022

4.4 Διάρκεια περιπτώσεων απάτης

Όσο καλά και αν οργανωθεί μια οντότητα σε αρκετές περιπτώσεις δεν είναι δυνατή η αποτροπή των φαινομένων απάτης. Για το λόγο αυτό, καθοριστική σημασία έχει η άμεση ανίχνευση της απάτης. Με βάση την έρευνα του ACFE ο μέσος χρόνος διάπραξης μια απάτης, δηλαδή του χρόνου ανάμεσα στην έναρξη της απάτης και του εντοπισμού της είναι 12 μήνες. Επίσης, όσο γρηγορότερα εντοπιστεί μια απάτη, τόσο χαμηλότερες θα είναι και οι οικονομικές απώλειες.

ΓΡΑΦΗΜΑ 2: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΧΡΟΝΟΥ ΔΙΑΠΡΑΞΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022

4.5 Συστήματα ελέγχου αποτροπής της απάτης

Είναι γνωστό ότι οι επιχειρήσεις θεσπίζουν συγκεκριμένους εσωτερικούς ελέγχους που έχουν δημιουργηθεί για την πρόληψη, τον εντοπισμό και για να μετριάσει κάθε απόπειρα παραβίασης. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η αποτελεσματικότητα αυτών των μεθόδων εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και μπορεί να αλλάξει με την πάροδο του χρόνου. Με βάση την έκθεση του ACFE, οι πιο συνηθισμένοι από αυτούς τους εσωτερικούς ελέγχους είναι οι εξωτερικοί έλεγχοι των οικονομικών καταστάσεων καθώς και ένας κώδικας συμπεριφοράς σε ποσοστό 82%, η δημιουργία ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου με ποσοστό 77% όπως και η πιστοποίηση διαχείρισης των οικονομικών καταστάσεων.

Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζονται αναλυτικά τα συστήματα ελέγχου για την αποτροπή της απάτης παγκοσμίως.

ΓΡΑΦΗΜΑ 3: ΟΙ ΠΙΟ ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022

4.6 Περιορισμός της απώλειας λόγω της ύπαρξης συστημάτων ελέγχου.

Προκειμένου να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των παραπάνω δεκαοχτώ συστημάτων ελέγχου, συγκρίνεται η μέση διάρκεια και η μέση απώλεια στις περιπτώσεις, όπου ο οργανισμός είχε αναπτύξει ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου και στις περιπτώσεις όπου δεν είχε αναπτυχθεί.

Στους παρακάτω πίνακες είναι εμφανές ότι όλοι οι παραπάνω έλεγχοι είχαν σαν αποτέλεσμα να μειώσουν τη διάμεση απώλεια και όλοι οι έλεγχοι εκτός από έναν συνδέθηκαν με τη ταχύτερη ανίχνευση της απάτης.

Η δημιουργία ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου καταλαμβάνει υψηλή θέση οδηγώντας στα παρακάτω συμπεράσματα:

- Στο 77% των περιπτώσεων , η ύπαρξη ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου είχε σαν αποτέλεσμα των περιορισμό της μέσης απώλειας κατά 50.000 USD (100.000 αν υπήρχε τμήμα εσωτερικού ελέγχου και 150.000 USD αν δεν υπήρχε).
- Το μέσο διάστημα για την αποκάλυψη της απάτης με την ύπαρξη ενός τμήματος εσωτερικού ελέγχου ήταν 12 μήνες, ενώ χωρίς την ύπαρξη αυτού ήταν 18 μήνες.

Control	Percent of cases	Control in place	Control not in place	Percent reduction
Job rotation/mandatory vacation	25%	\$ 64,000	\$140,000	54%
Hotline	70%	\$100,000	\$200,000	50%
Surprise audits	42%	\$ 75,000	\$150,000	50%
Proactive data monitoring/analysis	45%	\$ 80,000	\$150,000	47%
Anti-fraud policy	60%	\$100,000	\$183,000	45%
Fraud training for employees	61%	\$ 97,000	\$177,000	45%
Formal fraud risk assessments	46%	\$ 82,000	\$150,000	45%
Code of conduct	82%	\$100,000	\$168,000	40%
Fraud training for managers/executives	59%	\$100,000	\$165,000	39%
Internal audit department	77%	\$100,000	\$150,000	33%
Dedicated fraud department, function, or team	48%	\$100,000	\$150,000	33%
External audit of internal controls over financial reporting	71%	\$100,000	\$150,000	33%
Management review	69%	\$100,000	\$150,000	33%
External audit of financial statements	82%	\$100,000	\$150,000	33%
Management certification of financial statements	74%	\$100,000	\$140,000	29%
Independent audit committee	67%	\$103,000	\$142,000	27%
Employee support programs	56%	\$ 90,000	\$120,000	25%
Rewards for whistleblowers	15%	\$100,000	\$105,000	5%

ΓΡΑΦΗΜΑ 4: : Η ΑΠΟΡΤΟΠΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022

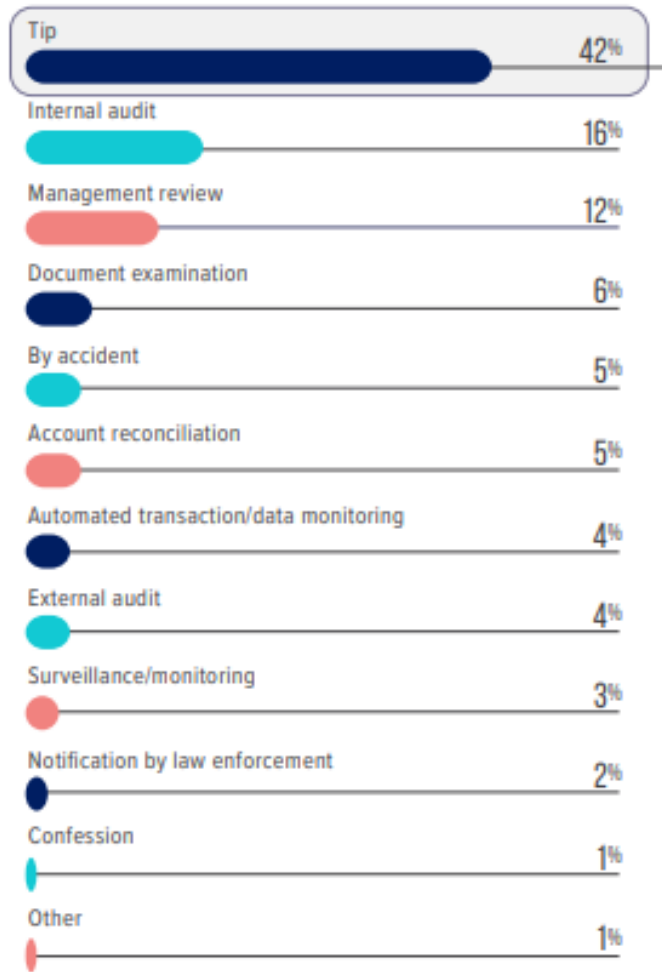
Control	Percent of cases	Control in place	Control not in place	Percent reduction
Proactive data monitoring/analysis	45%	8 months	18 months	56%
Surprise audits	42%	9 months	18 months	50%
Job rotation/mandatory vacation	25%	8 months	16 months	50%
Formal fraud risk assessments	46%	10 months	18 months	44%
Dedicated fraud department, function, or team	48%	10 months	18 months	44%
Rewards for whistleblowers	15%	8 months	13 months	38%
Code of conduct	82%	12 months	18 months	33%
Internal audit department	77%	12 months	18 months	33%
Management certification of financial statements	74%	12 months	18 months	33%
Management review	69%	12 months	18 months	33%
External audit of financial statements	82%	12 months	18 months	33%
External audit of internal controls over financial reporting	71%	12 months	18 months	33%
Hotline	70%	12 months	18 months	33%
Anti-fraud policy	60%	12 months	18 months	33%
Fraud training for employees	61%	12 months	18 months	33%
Independent audit committee	67%	12 months	18 months	33%
Fraud training for managers/executives	59%	12 months	15 months	20%
Employee support programs	56%	12 months	12 months	0%

ΓΡΑΦΗΜΑ 5: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΑΠΑΤΗΣ ΜΕ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022

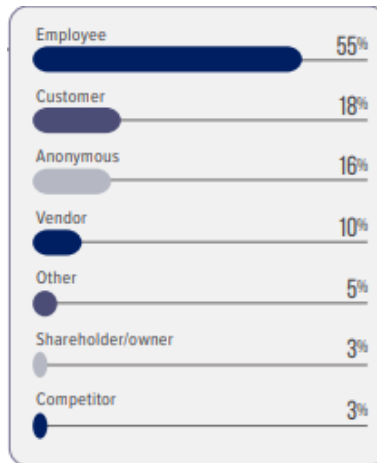
4.7 Τρόποι ανίχνευσης της επαγγελματικής απάτης

Είναι εξαιρετικά σημαντικό να κατανοήσουμε τις μεθόδους με τις οποίες ανιχνεύονται οι περιπτώσεις επαγγελματικής απάτης, καθώς θα βοηθούσε την πρόληψη για της αποτροπή της απάτης μέσω της υιοθέτησης αποτελεσματικών στρατηγικών αποτροπής της απάτης. Με βάση την έκθεση του ACFE, το 42% των περιπτώσεων αποκαλύφθηκαν μέσω από τις πληροφορίες ενώ ο εσωτερικός έλεγχος έπαιξε σημαντικό ρόλο με ποσοστό 16% και η επιθεώρηση της διοίκησης με 12%. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι παραπάνω παράγοντες σαν θεμέλιοι λίθοι για την ανίχνευση της απάτης ήταν ένα συμπέρασμα όλων των προηγούμενων εκθέσεων του ACFE από το 2010 και έπειτα. Αναφορικά με την πηγή της πληροφόρησης σχετικά με την επαγγελματική απάτη, με βάση την έκθεση του ACFE οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι το 55% των περιπτώσεων αναφέρεται από εργαζόμενους, με τους πελάτες να ακολουθούν με ποσοστό 18%.

Στα παρακάτω διαγράμματα παρουσιάζονται τους πιθανούς τρόπους εντοπισμού της απάτης καθώς και το ποιος αναφέρει την ύπαρξη της απάτης.

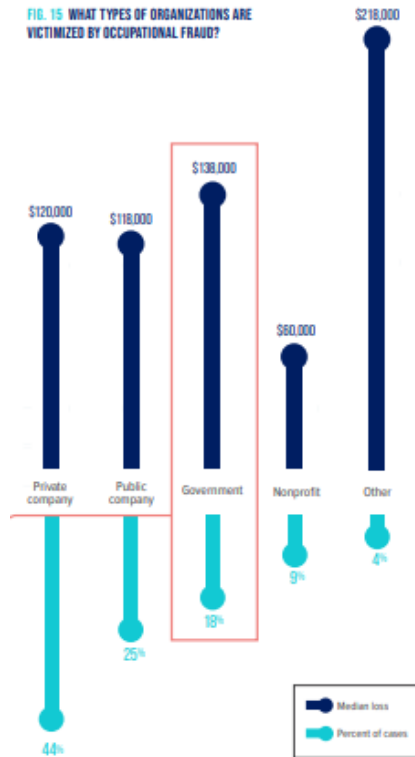
ΓΡΑΦΗΜΑ 6: ΤΡΟΠΟΙ ΑΡΧΙΚΗΣ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022

ΓΡΑΦΗΜΑ 7: ΠΟΙΟΣ ΑΝΑΦΕΡΕΙ ΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022

4.8 Τύπος οργανισμού

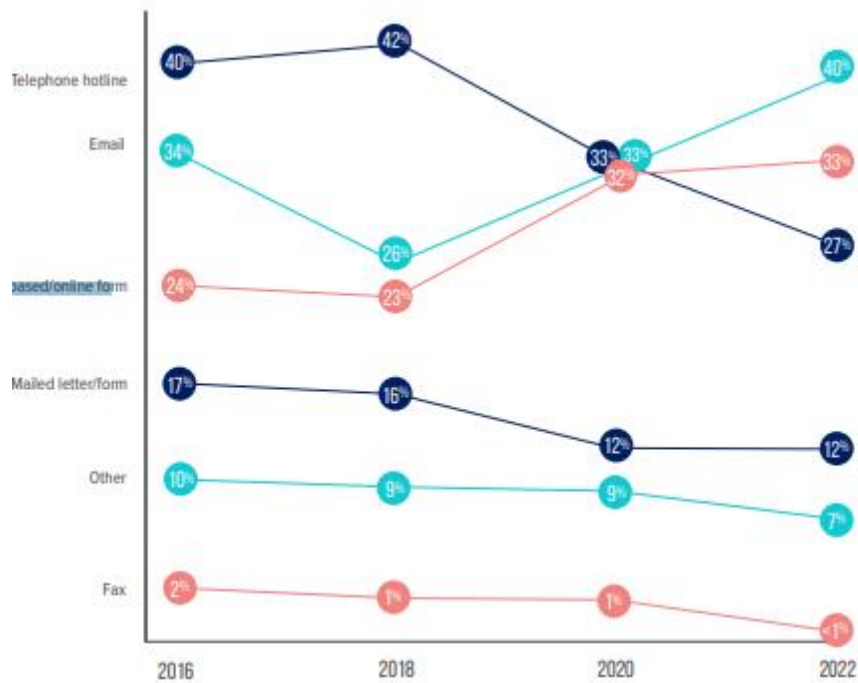
Με βάση την έρευνα του ACFE, το 69% των απατών εμφανίστηκαν κυρίως σε κερδοσκοπικούς οργανισμούς με το 44% να είναι ιδιωτικές εταιρίες και το 25% να είναι δημόσιες οντότητες. Οι ιδιωτικές οντότητες είχαν μέσες απώλειες 120.000 USD ενώ οι δημόσιες 118.000 USD. Τις χαμηλότερες μέσες απώλειες κατέγραψαν οι μη κερδοσκοπικές οντότητες, με μέση απώλεια 60.000 USD, καταλαμβάνοντας μόλις το 9% των περιπτώσεων.

ΓΡΑΦΗΜΑ 8: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΝΤΟΤΗΤΩΝ ΟΠΟΥ ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022

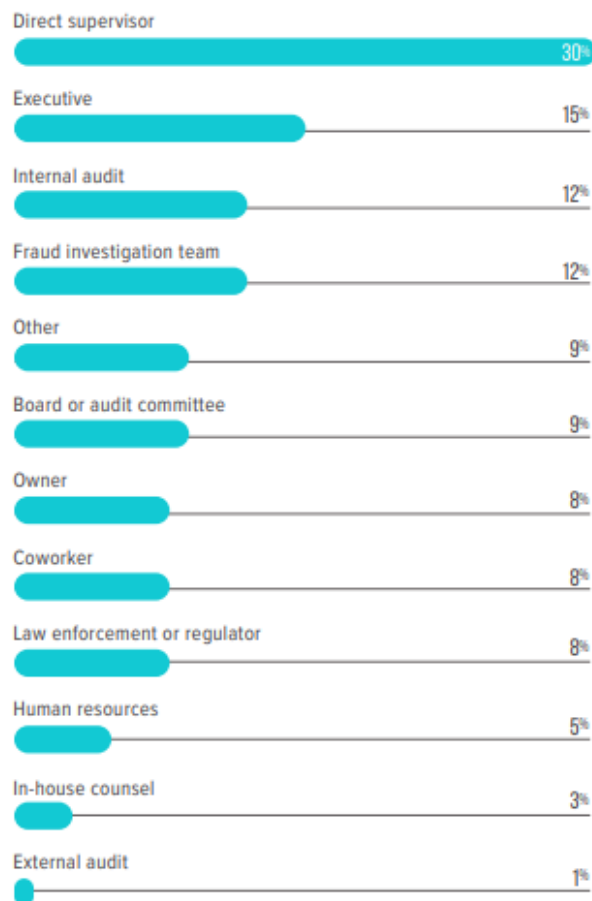
4.9 Σε ποιον γίνεται αρχικά η αναφορά της απάτης

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η πληροφορία είναι ο βασικότερος τρόπος αναφοράς της απάτης. Με βάση την έρευνα του ACFE, οι αναφορές γίνονται πολλές φορές ανεπίσημα ή επίσημα χρησιμοποιώντας τους μηχανισμούς που έχει θεσπίσει η κάθε οντότητα. Σε αντίστοιχες προηγούμενες έρευνες, οι τηλεφωνικές γραμμές επικοινωνίας ο πιο συνηθισμένος τρόπος μεταφοράς της πληροφορίας. Ωστόσο, όπως παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα, η χρήση τηλεφωνικών γραμμών έχει αντικατασταθεί από τη χρήση email και από τις ηλεκτρονικές φόρμες. Αυτό σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις θα πρέπει να διατηρούν πολλαπλά κανάλια αναφοράς της απάτης.

ΓΡΑΦΗΜΑ 9: ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022

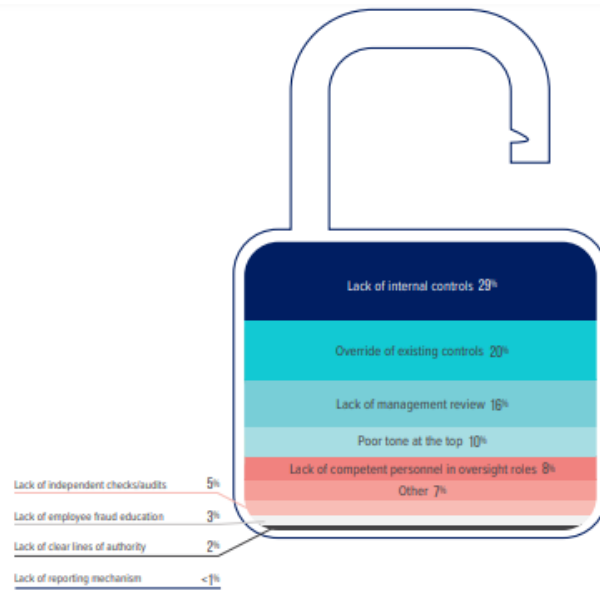
Έχει παρατηρηθεί ότι η αναφοράς της απάτης πολλές φορές δε γίνεται χρησιμοποιώντας τις επίσημες διόδους που έχει δημιουργήσει η οντότητα αλλά πολλές φορές γίνεται με ανεπίσημες μεθόδους. Οι αναφορές αυτές γίνονται σε άτομα εντός του οργανισμού. Στο παρακάτω διάγραμμα, με βάση την έρευνα του ACFE, οι κάτοχοι της πληροφορίας που δε χρησιμοποιούν τους μηχανισμούς ανοιχτής γραμμής, είναι πολύ πιθανό να συζητήσουν την ανησυχία τους με τους άμεσους προϊστάμενους τους. Όπως παρουσιάζεται στο παρακάτω διάγραμμα, οι κάτοχοι της πληροφορίας έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν μεγάλη ποικιλία πηγών όπως ο εσωτερικός έλεγχος, ομάδα έρευνας της απάτης και γενικότερα συνάδελφοι. Με βάση τα παραπάνω, η οντότητα οφείλει να καθοδηγήσει τα στελέχη της έτσι ώστε να διαχειριστούν της πληροφορία σε περίπτωση που τη λάβουν.

ΓΡΑΦΗΜΑ 10: ΣΕ ΠΟΙΟΝ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022

4.10 Αδυναμίες εσωτερικού ελέγχου που συνέβαλαν στην απάτη

Σε πολλαπλές έρευνες έχει αποδειχθεί ότι ακόμα και αν μια οντότητα διαθέτει μηχανισμούς για την αποτροπή της απάτης, δε μπορεί να εξασφαλιστεί ότι κάτι τέτοιο δε θα συμβεί. Με βάση την έρευνα του ACFE, ο πιο συνηθισμένος παράγοντας που οδηγεί σε αυτό το αποτέλεσμα με ποσοστό 29% είναι η έλλειψη εσωτερικών ελέγχων. Ακόμα ένας βασικός παράγοντας είναι η παράκαμψη των υφισταμένων μεθόδων εσωτερικού ελέγχου που έχει θεσπίσει η οντότητα με ποσοστό 20%. Συμπερασματικά, καταλήγουμε ότι οι μισές απάτες στη μελέτη θα μπορούσαν να έχουν αποφευχθεί αν είχε οργανωθεί με αποτελεσματικότερο τρόπο το σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

ΓΡΑΦΗΜΑ 11: ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗΝ ΔΙΑΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ - ΠΗΓΗ: ΕΚΘΕΣΗ ACFE 2022

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας έχει ως στόχο να παρέχει στον αναγνώστη μια πλήρη άποψη σχετικά με το φαινόμενο της απάτης και τη σημασία του εσωτερικού ελέγχου προκειμένου να αντιμετωπιστούν και να αποτραπούν τέτοια φαινόμενα. Μετά από την εξέταση ενός πλήθους ξενόγλωσσων και ελληνικών βιβλιογραφικών πηγών εξάγονται κάποια βασικά συμπεράσματα.

Η οργάνωση ενός αποτελεσματικού και οργανωμένου τμήματος εσωτερικού ελέγχου εξασφαλίζει την ομαλή και απρόσκοπτη λειτουργία μιας οντότητας, συμβάλλοντας στην επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί από την ανώτερη διοίκηση της εταιρίας καθώς και στην προστασία των περιουσιακών στοιχείων των μετόχων. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι ο εσωτερικός έλεγχος δεν ασχολείται μόνο με τον οικονομικό τομέα αλλά και σε όλους τους τομείς που ορίζονται από τη διοίκηση της οντότητας. Επιπρόσθετα, αξιολογείται εάν οι πόροι της οντότητας αξιοποιούνται παραγωγικά καθώς και εάν η οντότητα τηρεί τους κανονισμούς και τους νόμους που ορίζονται από το κράτος όπως και τους κανόνες που έχουν οριστεί από τη Διοίκηση.

Με βάση το ΔΠΕ 240, ο πρωταρχικός ρόλος για την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης δεν ανήκει στον εσωτερικό έλεγχο αλλά στη διοίκηση της οντότητας και σε όσους έχουν αναλάβει τη διακυβέρνηση της. Ωστόσο, έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχουν ενδογενείς παράγοντες που δυσχεραίνουν το έργο του εσωτερικού ελέγχου και μπορούν να οδηγήσουν σε απατηλά φαινόμενα, αν δεν υπάρχουν οι κατάλληλες δικλίδες ασφαλείας. Με βάση το ΔΠΕ 200, οι επιπτώσεις των ενδογενών περιορισμών που αφορούν περιπτώσεις απάτης είναι εξαιρετικά δυσμενείς.

Οι παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν σε φαινόμενα απάτης και γενικότερα σε δόλιες συμπεριφορές είναι 1) η ευκαιρία που παρουσιάζεται και δίνει χώρο σε κάποιον να οργανώσει μια αξιόποινη πράξη, 2) τα κίνητρα και οι πιέσεις που τον οδηγούν να την κάνει καθώς και 3) η δυνατότητα να εκλογικεύσει την πράξη του. Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οι λόγοι που μπορούν να οδηγήσουν σε παράνομες πράξεις αποτελούν ένα συνδυασμό προσωπικών και επαγγελματικών παραγόντων.

Ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου είναι καθοριστικής σημασίας στην αντιμετώπιση αλλά και στην πρόληψη απατηλών φαινομένων καθώς προάγει τη διαφάνεια και την ακεραιότητα. Επιπρόσθετα, αξίζει να σημειωθεί ότι ζωτικός είναι και ο ρόλος της διοίκησης της εταιρίας που οφείλει να δημιουργήσει την κατάλληλη δομή και οργάνωση καθώς και να καλλιεργήσει στους εργαζόμενους της μια κουλτούρα αποφυγής επιζήμιων και παράνομων ενεργειών. Επιπλέον, έχει την υποχρέωση να στελεχώσει το τμήμα εσωτερικού ελέγχου με κατάλληλα άτομα που θα είναι ικανά να διεκπεραιώσουν την αποστολή τους καθώς και να διαχειριστεί με αποτελεσματικό τρόπο τις προειδοποιήσεις και τις ενδείξεις που τις μεταβιβάζονται σχετικά με φαινόμενα απάτης.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία με τη συμβολή της ελληνικής αλλά και της ξενόγλωσσας βιβλιογραφίας πραγματοποιήθηκε η θεωρητική προσέγγιση του θέματος της συμβολής του εσωτερικού ελέγχου στην πρόληψη και αντιμετώπιση της απάτης. Το θέμα της παρούσας εργασίας θα μπορούσε να μελετηθεί αναλυτικότερα με τη χρήση εμπειρικών δεδομένων. Μια εμπειρική προσέγγιση θα μπορούσε να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην αντιμετώπιση φαινομένων απάτης. Μια πρόταση για μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να περιλαμβάνει τη διανομή ερωτηματολογίων σε στελέχη επιχειρήσεων και εσωτερικούς ελεγκτές έτσι ώστε να ελεγχθεί ο βαθμός ετοιμότητας των επιχειρήσεων σε απατηλά φαινόμενα. Επιπλέον, ένα άλλο αντικείμενο μελλοντικής έρευνας θα μπορούσε να αποτελέσει η μελέτη των παραγόντων που οδηγούν τα στελέχη των επιχειρήσεων σε παράνομες πράξεις. Η σε βάθος κατανόηση του μηχανισμού και του τρόπου λειτουργίας της απάτης θα βοηθούσε στην καλύτερη οχύρωση και προστασία των οντοτήτων.

Βιβλιογραφία

- ACFE. (χ.χ.). Occupational Fraud 2022: A Report to the Nations. Ανάκτηση από <https://legacy.acfe.com/report-to-the-nations/2022/>
- Ahmad, T., Malawat , T., Kochar, Y., & Roy, A. (2010). Satyam Scam in the Contemporary Corporate World: A Case Study in Indian Perspective. *IUP Journal*, σσ. 1-48. Ανάκτηση από https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1460022
- Asiedu, K., & Deffor, E. (2017, Μάρτιος). Fighting Corruption by Means of Effective Internal Audit Function: Evidence from the Ghanaian Public Sector: Fighting Corruption by Means of Effective Internal Audit Function. *International Journal of Auditing*, 21(1), σσ. 82-99.
- Aslani, M., Lotfaliyan, F., Ghasemi, M., & Shafieipour, V. (2011). The Role of Auditing Profession in Fighting Against Economic and Financial Crimes. *International Conference on E-business, Management and Economics*, 25.
- Association of Certified Fraud Examiners. (χ.χ.). Ανάκτηση από <https://www.acfe.com/>
- Association of Certified Fraud Examiners - ACFE. (χ.χ.). Fraud 101: What Is Fraud? Ανάκτηση από <https://www.acfe.com/fraud-resources/fraud-101-what-is-fraud>
- Beasley, M. S., Buckless , F. A., Prawitt , D. F., & Glover, S. M. (2006). *Auditing Cases: An Interactive Learning Approach* (3rd εκδ.). Pearson.
- Black's Law Dictionary. (χ.χ.). FRAUD Definition & Legal Meaning. Ανάκτηση από <https://thelawdictionary.org/fraud/>
- Burnaby, P., Abdolmohammdi, S., Hass, S., Sarens, G., & Allegrini, M. (2009). Usage of Internal Auditing Standards by companies in the United States and select European Countries. *Managerial Auditing Journal*, 24(9), σσ. 835-860.
- Caratas, M., & Spatarui, E. (2014, Δεκέμβριος). Contemporary Approaches in Internal Audit. *Procedia Economics and Finance*, 15, σσ. 530-537.
- Colbert, J. L. (2002). Corporate Governance: Communications from Internal and External Auditor. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 17, σσ. pp. 147-152.
- Costello, A., & Wittenberg-Moerman, R. (2011). The Impact of Financial Reporting Quality on Debt Contracting: Evidence from Internal Control Weakness Reports. *Journal of Accounting Research*, Wiley Blackwell, 49(1), σσ. 97-136.
- Damodaran, M. (2009). Listed firms to get new conduct code. *Financial Chronicle*. Ανάκτηση από <http://wrd.mydigitalfc.com>
- Dewi, R. (2017, Ιούνιος). The effect of internal control and anti-fraud awareness on fraud prevention (A survey on inter-governmental organizations). *Journal of Economics Business and Accountancy Ventura*, 20(1), σσ. 113-124.

- DeZoort, T., & Harrison, P. D. (2008). An Evaluation of Internal Auditor Responsibility for Fraud Detection. *The Institute of Internal Auditors Research Foundation*.
- Dimitrijevic, D., Milovanovic, V., & Stancic, V. (2015). The Role of A Company's Internal Control System in Fraud Prevention. *e-Finanse: Financial Internet Quarterly*, 11(3), σσ. 34-44.
- Doyle, J., Ge, W., & McVay, S. (2007, Οκτώβριος). Accruals Quality and Internal Control over Financial Reporting. *The Accounting Review*, 82(5), σσ. 1141-1170.
- Dr Bhasin, M. (2013). Corporate Accounting Fraud: A Case Study of Satyam Computers Limited. *Open Journal of Accounting*, 2(2), σσ. 25-47. Ανάκτηση από https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2676467
- Drogalas, G., & Siopi, S. (2017). Risk Management and Internal Audit: Evidence from Greece. *Risk Governance and Control: Financial Markets and Institutions*, 7(3), σσ. 104-110.
- Financial Crime Academy (FCA). (2023). Types Of Frauds. Ανάκτηση από <https://financialcrimeacademy.org/types-of-frauds-discussion/>
- Free, C. (2015). *Looking Through the Fraud Triangle: A Review and Call for New Directions*.
- Hermanson, D. R., & Wolfe, D. T. (2004). The fraud diamond: Considering four elements of fraud. *The CPA Journal*, 74(12), σσ. 38-42. Ανάκτηση από <https://digitalcommons.kennesaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2546&context=facpubs>
- INTERNATIONAL FEDERATION OF ACCOUNTANTS - IFAC. (χ.χ.). *INTERNATIONAL STANDARD ON AUDITING 240 - THE AUDITOR'S RESPONSIBILITIES RELATING TO FRAUD IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS*. Ανάκτηση από https://www.ifac.org/_flysystem/azure-private/publications/files/A012%202013%20IAASB%20Handbook%20ISA%20240.pdf
- Ιοβυ, C. (2018). The Role and Key Objectives of the Company's Internal Audit Process. *Journal of Accounting*, 4(3), σσ. 19-44.
- Kanagaretnam, K., Lobo, G. J., & Krishnan, G. V. (2010). An empirical analysis of auditor independence in the banking industry. *The accounting review*, 85(6).
- Kassem, R. (2014). Detecting asset misappropriation: a framework for external auditors. *International Journal of Accounting Auditing and Performance Evaluation*, 10(1), σσ. 1-42.
- KPMG. (2013). *COSO Internal Control –Integrated Framework*.
- Kripalani, M. (2009). India's Madoff Satyam Scandal Rocks Outsourcing Industry. *Business Week*.
- Lendez, A. M., & Lorevec, J. J. (2001, Ιανουάριος). How to prevent and detect financial statement fraud. *Journal of corporate accounting & finance*, 11(1), σσ. 47-54.

- Matica, D.-E., Bogdan, V., Mester, I., & Gherai, D. (2012). Empirical Evidences of Romanian Auditors' Behavior Regarding Creative Accounting Practices. *Accounting and Management Information Systems*, 11(2), σσ. 213-238.
- Mawutor, J. (2014, Μάιος). Complicity of Auditors in Financial Statement Fraud in Corporate Governance. *International Journal of Education and Research*, 2(5).
- Murdock, H. (2008). The three dimensions of fraud. *Internal Auditor*, 65(4), σσ. 81-83.
- Nestor, S. (2004). The impact of changing corporate governance norms on economic crime. *Journal of Financial Crime*, 11(4), σσ. 347-352.
- Norman, C. S., Rose, A. M., & Rose, J. M. (2010). Internal audit reporting lines, fraud risk decomposition, and assessments of fraud risk. *Accounting, Organizations and Society*, 35(5), σσ. 546-557.
- Özkul, F., & Pamukçu, A. (2012). Fraud Detection and Forensic Accounting. Στο S. Idowu, & K. Caliyurt, *Emerging Fraud: Cases from Emerging Economies* (σσ. 19-41). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.
- Petraşcu, D., & Tieanu, A. (2014). The Role of Internal Audit in Fraud Prevention and Detection. *Procedia Economics and Finance*, 16, σσ. 489-497.
doi:<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567114008296>
- PwC. (2014). *Economic Crime: A Threat to Business Globally*. Ανάκτηση από <https://www.pwc.com/gx/en/economic-crime-survey/pdf/pwc-latin-america-economic-crime-survey.pdf>
- Ramachadran, S. (2009). Raju brings down Satyam, shakes India. *Asia Times Online Ltd*.
- Rashid, C. (2022). The role of internal control in fraud prevention and detection. *Journal of Global Economics and Business*, 3(8), σσ. 43-55.
- Rezaee, Z. (2005). Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud. *Critical Perspectives on Accounting*, 16(3), σσ. 227-298.
- Shanmugam, J., Che Haat, M., & Ali, A. (2012, Ιανουάριος). An Exploratory Study of Internal Control and Fraud Prevention Measures in SMEs. *International Journal of Business Research and Management*, 3(2).
- Shirur, S. (2011). Tunneling vs Agency Effect: A Case Study of Enron and Satyam. *Vikalpa*, 36(3), σ. 11. doi:<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0256090920110302>
- Singleton, T. W., Singleton, A. J., Bologna, J. G., & Lindquist, R. J. (2006). *Fraud Auditing and Forensic Accounting*, 3rd edition. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Stolowy, H., & Breton, G. (2004). Accounts Manipulation: A Literature Review and Proposed Conceptual Framework. *Review of Accounting and Finance*, 3(1), σσ. 5-92.

Suh , J. B., Nicolaides, R., & Traff, R. (2019, Μάρτιος). The effects of reducing opportunity and fraud risk factors on the occurrence of occupational fraud in financial institutions. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 56, σσ. 79-88.

The Definition of Internal Auditing. (χ.χ.). Ανάκτηση από theiia.org:

<https://www.theiia.org/en/standards/what-are-the-standards/definition-of-internal-audit/>

Younas, A., & Kassim, A. (2019). Essentiality of Internal Control in Audit Process. *International Journal of Business and Applied Social Science*, 5(11).

Βασιλείου, Δ. (2017). *Εσωτερικός έλεγχος, για επιχειρήσεις και οργανισμούς*. Rosili.

ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΤΥΠΑ ΔΙΚΛΙΔΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ. (χ.χ.).

Ανάκτηση Οκτώβριος 15, 2023, από taxheaven:

<https://www.taxheaven.gr/pagesdata/DPEDPDP.pdf>

Ετήσια Έκδοση Ινστιτούτου Αμερικάνων Ορκωτών Λογιστών (AICPA) . (1995).f

Λουμιώτης, Β. (2021). *Διαχείριση κινδύνων και εσωτερικός έλεγχος*.

Νεγκάκης , Χ. Ι., & Ταχυνάκης, Π. Δ. (2017). *Ελεγκτική - Εσωτερικός Έλεγχος: Θεωρία και Εφαρμογές*. Θεσσαλονίκη: ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ.

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ.3016/2002. (2002). Ανάκτηση Οκτώβριος 15, 2023, από e-forologia:

<https://www.e->

[forologia.gr/lawbank/document.aspx?digest=67856CD7D29A86E2.1D031AEA53&version=2002/05/17](https://www.e-forologia.gr/lawbank/document.aspx?digest=67856CD7D29A86E2.1D031AEA53&version=2002/05/17)

Παπαστάθης, Π. Σ. (2003). *Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ (INTERNAL AUDIT) ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ*.

Τσακλαγκάνος, Ά. Α. (1997). *Ελεγκτική*. Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.